

5/2019

ΕΠΟΛΗΔ

Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας

Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2019

Τιμή: 25 € ISSN: 1791-3705

Κωδικός: 8327

Από τα περιεχόμενα

Μελέτες

L. Cadiet, Οι μεταρρυθμίσεις στο γαλλικό σύστημα δικαιοσύνης, μεταξύ των οικονομικών επιταγών και των δημοκρατικών απαιτήσεων, σ. 473

N. Κλαμαρής, Ακαδημαϊκή Αναφορά στο επιστημονικό έργο και στην προσωπικότητα του Καθηγητού Loïc Cadiet, σ. 487

Π. Αρβανιτάκης, Περί του (καταργητέου) άρθρου 998 § 6 ΚΠολΔ, σ. 500

Ευ. Ασημακοπούλου, Οι αόριστες νομικές έννοιες κατά την άσκηση της αγωγής, σ. 508

Σπ. Αλεξανδράς, Η εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Διαμεσολάβησης (Οδηγίας 2008/52/ΕΚ) στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σ. 526

Νομολογία

Αναγνώριση αλληλοδαπής απόφασης κατά το άρθρο 34 καν. 44/2001· έλεγχος δημόσιας τάξης σε σχέση με το ύψος της επιβληθείσης από το αλληλοδαπό δικαστήριο δικαστικής δαπάνης·

ζητήματα, ΑΠ 579/2019 (σημ. Απ. Άνθιμος), σ. 548

Έφεση ασκούμενη επ' ονόματι ήδη θανόντος προσώπου· ζητήματα, ΜΕΦΑΘ 6199/2019 (παρ. Αθ. Κρητικός), σ. 557

Ζητήματα απόδειξης προφορικής σύμβασης δανείου μεταξύ συζύγων, ΜΕΦΠατρ 334/2019 (παρ. Α.-Μ. Ιωαννίδη), σ. 560

Στη δίκη της ανακοπής νομιμοποιείται παθητικά μόνο το νομικό πρόσωπο, προς ικανοποίηση απαίτησης του οποίου επισπεύδεται η εκτέλεση, ΕλΣυν 762/2019 (σημ. Α. Λιγωμένου), σ. 612

Η νομιμοποίηση των Εταιρειών Διαχείρισης Δανείων από Δάνεια και Πιστώσεις ως μη δικαιούχων διαδικών

ΜΠρΚυπαρ 112/2017, ΜΠρΚαρδ 49/2019, ΜΠρΑθ 3109/2019, ΜΠρΛαρ 155/2019, ΜΠρΠειρ 3604/2019, ΑΠ 763/2019 Τμ.Α2 (παρ. Π. Γιαννόπουλος), σ. 566

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η εμπειρία από την εφαρμογή του θεσμού της Διαμεσολάβησης (Οδηγίας 2008/52/ΕΚ) στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Σπύρου Γ. Αλεξανδρή

Δικηγόρου, LL.M.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όπως είναι γνωστό, η Διαμεσολάβηση κατατάσσεται στους Εναλλακτικούς Τρόπους Επίλυσης Διαφορών (ΕΤΕΔ ή Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών - ΕΕΔ)^{1,2}.

Οι ΕΤΕΔ αναφέρονται γενικώς σε κάθε τρόπο ή μέσο επίλυσης ή διευθέτησης διαφορών πέραν της προσφυγής στα δικαστήρια, ήτοι προσφυγή σε εξωδικαστικούς τρόπους επίλυσης διαφορών³. Οι πλέον εδραιωμένοι ΕΤΕΔ σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η *Διαιτησία* (Arbitration), η

Υβριδική Μορφή Διαιτησίας-Διαμεσολάβησης (Hybrid Med-Arb), η *Διαμεσολάβηση* (Mediation), η *Συμφιλίωση* (Conciliation), οι *Διαπραγματεύσεις* (Negotiations), και η *Πρώιμη Ουδέτερη Αξιολόγηση* (Early Neutral Evaluation - ENE)⁴. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, οι ΕΤΕΔ έχουν συνδεθεί με την εξωδικαστική διευθέτηση διαφορών, κυρίως δε μεταξύ εμπόρων και καταναλωτών, και ειδικότερα με διαφορές που άπτονται προϊόντα ή υπηρεσίες. Στην Ευρώπη των 28, τα βασικά εναλλακτικά μέσα επίλυσης διαφορών που χρησιμοποιούνται είναι η *Διαιτησία*, η *Διαμεσολάβηση*, η *Συμφιλίωση*, ο *Συνήγορος του Πολίτη* (Ombudsman), και οι *Επιτροπές Παραπόνων*^{5,6}.

Οι ΕΤΕΔ, εν γένει, συνιστούν έναν εύκολο, γρήγορο και οικονομικό τρόπο επίλυσης διαφορών. Ωστόσο, παρά τα

(*) Η προκειμένη μελέτη απετέλεσε παρέμβαση σε επιστημονική συνάντηση του Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικόλογων την 22.2.2018 με θέμα «Η συμμετοχή σε υποχρεωτική προδικασία διαμεσολάβησης ως όρος του παραδεκτού της συζήτησης υπό το Ν. 4512/2018» και εισηγητή τον Π. Γιαννόπουλο, Επ. Καθηγητή ΔΠΘ (ΕΠολΔ 2018, σ. 18). Σήμερα η μελέτη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ενόψει της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 44 § 2 του νέου νόμου για τη διαμεσολάβηση 4640/2019 (ΦΕΚ Α 190/30.11.19), κατά την οποία το Υπουργείο Δικαιοσύνης θα αξιολογήσει τα αποτελέσματα του θεσμού της διαμεσολάβησης και της υποχρεωτικής αρχικής συνεδρίας των άρθρων 6 και 7 του νόμου μετά την πάροδο δύο (2) ετών από την 15.3.2020. Τα εκτιθέμενα στη μελέτη πορίσματα της Επιτροπής, οι παρεπόμενες μελέτες και η μεθοδολογία που αυτές ακολουθούν για τη μέτρηση της διαμεσολάβησης μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την αξιολόγηση αυτή.

(1) Στα αγγλικά: Alternative Dispute Resolution (ADR). Εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης των διαφορών - Κοινοτικό δίκαιο, Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο σε Αστικές και Εμπορικές Υποθέσεις, <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_el.htm>.

(2) Από την ελληνική βιβλιογραφία βλ. Δ. Θεοχάρη, Η διαμεσολάβηση ως μέσο εναλλακτικής επίλυσης διαφοράς.

(3) Alternative Dispute Resolution, Definition and Overview, Legal Information Institute, <https://www.law.cornell.edu/wex/alternative_dispute_resolution>, Ibid σ. 16επ και για το ελληνικό δίκαιο σ. 42.

(4) Ibid. Steffek F., Mediation in the European Union: An Introduction, June 2012 <<https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=b3e6a432-440d-4105-b9d5-29a8be95408f>>. De Palo G., Mediation as Alternative Dispute Resolution (the functioning of Directive 2008/52/EC on certain aspects of mediation in civil and commercial matters), in Directorate General For Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs Legal Affairs, *Cross-border activities in the EU Making life easier for citizens* (European Parliament, 2015) <http://www.adrcenterinternational.com/wpcontent/uploads/2015/07/IPOL_STU2015510003_EN_short-version.pdf> σ. 289επ. Για μία ολιστική θεώρηση των ΕΤΕΔ βλ. και H. Brown/A. Marriot, ADR: Principles and Practice³, Sweet & Maxwell, 2011.

(5) Alternative and Online Dispute Resolution (ADR/ODR), European Commission, <http://ec.europa.eu/consumers/solving_consumer_disputes/non-judicial_redress/adr-odr/index_en.htm>. Βλ. επίσης European Judicial Network in civil and commercial matters <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_fin_en.htm>.

(6) Για την On line διαμεσολάβηση βλ. Κ. Κόμνιο, ΕφΑΔ 2013. 419.

εμφανή πλεονεκτήματά τους, στην πράξη παρατηρούνται δυσχέρειες τόσο ως προς την αποτελεσματικότητα των μέσων αυτών όσο και ως προς τη φύση των υπαγομένων υποθέσεων, καθώς, όπως αναφέρθηκε, οι ΕΤΕΔ αφορούν κυρίως καταναλωτικές διαφορές. Παρά ταύτα, θεσμοί όπως η *Διαμεσολάβηση και η Διαιτησία*, επιτρέπουν την υπαγωγή σε αυτούς πλειόνων υποθέσεων.

Κατόπιν των ανωτέρω, η παρούσα παρέμβαση εστιάζει στον θεσμό της *Διαμεσολάβησης* ως μέσον εναλλακτικής επίλυσης διαφορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), με αναφορές στις βασικές ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ της 21ης Μαΐου 2008 για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (η Οδηγία)⁷, η οποία συνιστά και το κυρίως νομικό πλαίσιο για τη Διαμεσολάβηση στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, θα εξετασθούν τα επιμέρους ειδικότερα ζητήματα που ρυθμίζει η Οδηγία, πώς τα κράτη μέλη της ΕΕ ενσωμάτωσαν την κοινοτική οδηγία για τη Διαμεσολάβηση και τα μοντέλα που υιοθέτησαν, την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των μοντέλων αυτών ως μέσων επίλυσης διαφοράς μέσα από μετρήσεις που έγιναν, τις διαπιστώσεις που προκύπτουν από τις μετρήσεις και τα στατιστικά δεδομένα, καθώς και ποιες είναι οι τάσεις σήμερα και τι μπορεί και τι θα μπορούσε να γίνει για την ενδυνάμωση του θεσμού στην ΕΕ.

1. Εισαγωγή στον Θεσμό της Διαμεσολάβησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

1.1. Διαμεσολάβηση. Γενική θεώρηση

Η διαμεσολάβηση είναι ένα αποτελεσματικό μέσο επίλυσης διαφορών χωρίς την ανάγκη προσφυγής των μερών στα δικαστήρια με την εμπλοκή ενός ανεξάρτητου τρίτου προσώπου –του διαμεσολαβητή– ο οποίος βοηθά τα μέρη να προέλθουν σε συμφωνία⁸. Αποτελεί, δε, μία ευέλικτη διαδικασία η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διευθέτηση διαφορών εμπορικού, ενοχικού, οικογενειακού, γειτονικού ή και άλλου δικαίου. Ο ρόλος του διαμεσολαβητή είναι να βοηθήσει τα μέρη να φτάσουν σε μία συμφωνία και σε ένα αποτέλεσμα που ικανοποιεί και τις δύο πλευρές. Ως εκ τούτου, ο διαμεσολαβητής θα πρέπει να είναι ουδέτερος και να αποφεύγει να παίρνει τη θέση κάποιου των εμπλεκόμενων μερών, να μην αποφάινεται επί της διαφοράς και να μην καθοδηγεί τα μέρη.

Κατά την Αγγλοσαξονική θεωρία των 4 «Cs»⁹, η διαμεσολάβηση είναι το μόνο μοντέλο ΕΤΕΔ, το οποίο συνδυάζει αποτελεσματικά τα ακόλουθα τέσσερα στοιχεία:

- *Consensus* (Συναίνεση), υπό την έννοια ότι η διαδικασία και το αποτέλεσμα εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση των μερών,

- *Continuity* (Συνέχιση), υπό την έννοια ότι –αντίθετα με το τι συμβαίνει σε μία αντιδικία– η επαγγελματική σχέση μεταξύ των μερών κατά κανόνα διατηρείται (ongoing relationships),

- *Control* (Ελεγχος), υπό την έννοια ότι κατά τη διαδικασία της διαμεσολάβησης, η πρόδοός της εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση των μερών να διαπραγματευτούν την κατάληξη γι' αυτά συμφωνία, και

- *Confidentiality* (Εμπιστευτικότητα), υπό την έννοια ότι η όλη διαδικασία διέπεται από τη θεμελιώδη αρχή της Εμπιστευτικότητας.

1.2. Ο δρόμος προς την Οδηγία 2008/52/ΕΚ και η ψήφισή της

Η διαμεσολάβηση, ως ΕΤΕΔ, έχει προωθηθεί σε μεγάλο βαθμό στην Ευρώπη ως ένα εξαιρετικά αποδοτικό μέσο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, και ως προς τον χρόνο διεκπεραίωσης της διαδικασίας και ως προς το κόστος αυτής. Ήδη από τις αρχές της περασμένης δεκαετίας ένας από τους κύριους κοινοτικούς στόχους είναι η διατήρηση και η ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και η καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων. Για τον σκοπό αυτό, η Κοινότητα έπρεπε να υιοθετήσει, μεταξύ άλλων, μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, τα οποία ήταν άκρως αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η δε πρόσβαση στη δικαιοσύνη αποτελεί θεμελιώδη αρχή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, η οποία αποτυπώνεται σχεδόν σε κάθε σημαντική κοινοτική νομοθεσία.

Ως εκ τούτου, προκειμένου να διασφαλιστεί η απεριόριστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, το 1995 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ταμπερέ κάλεσε τα κράτη μέλη να προτείνουν, να δημιουργήσουν και να υιοθετήσουν εναλλακτικές εξωδικαστικές διαδικασίες. Τον Μάιο του 2000, το Συμβούλιο υιοθέτησε τα συμπεράσματα του Ταμπερέ για την εναλλακτική επίλυση διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και τόνισε ότι ο καθορισμός βασικών αρχών

(7) Οδηγία 2008/52/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για ορισμένα θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, [2008] OJ L136/3.

(8) What is Mediation, Civil Mediation Council, <<http://www.civilmediation.org/about-mediation/29/what-is-mediation->>.

(9) Justice Gavin Lightman, Πρακτικά και Συμπεράσματα του Διεθνούς Σεμιναρίου «Αστική & Εμπορική Διαμεσολάβηση στις Διασυννοριακές Διαφορές», Επιμέλεια Ιωάννα Αναστασοπούλου, σ. 106.

ΕΤΕΔ είναι απαραίτητος για την απρόσκοπτη πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Στη συνέχεια, τον Απρίλιο του 2002, η Επιτροπή παρουσίασε μια Πράσινη Βίβλο για την εναλλακτική επίλυση διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ξεκινώντας ταυτόχρονα διαβουλεύσεις για πιθανά μέτρα προκειμένου να ενθαρρυνθεί η προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη αποτελεί πρωταρχικό στόχο της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η θέσπιση δικαστικών και εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης διαφορών κατείχε σημαντική θέση στην ατζέντα της Επιτροπής για τη διευκόλυνση αυτού του στόχου.

Στην Πράσινη Βίβλο της, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι ΕΤΕΔ προσέφεραν λύση στο πρόβλημα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη που αντιμετώπιζαν πολλοί πολίτες σε κράτη μέλη, κυρίως λόγω τριών βασικών παραγόντων, ήτοι του όγκου των διαφορών που κατέληγαν στα δικαστήρια, ο οποίος διαρκώς μεγάλωνε, των διαδικασιών που καθίστατο όλο και πιο χρονοβόρες και του κόστους αυτών που ολθόενα και αυξανόταν. Η δε πολυπλοκότητα και η ασάφεια πολλών νομοθετημάτων καθώς και η πολυνομία συνέβαλλαν επίσης στη δυσκολότερη πρόσβαση στη δικαιοσύνη¹⁰. Επιπλέον, οι όλο και αυξανόμενες διασυνοριακές διαφορές έτειναν να οδηγήσουν σε ακόμη πιο μακρές διαδικασίες με υψηλότερα δικαστικά έξοδα σε σχέση με τις εσωτερικές διαφορές¹¹. Όλα αυτά κατέδειξαν την ανάγκη για τη θέσπιση εξωδικαστικών μηχανισμών επίλυσης διαφορών.

Ωστόσο, η Επιτροπή υιοθέτησε στο στάδιο εκείνο μια πιο συναινετική προσέγγιση βασιζόμενη στη συναίνεση των πολιτών για προσφυγή σε ΕΤΕΔ, δεδομένου ότι η νομοθεσία των περισσότερων κρατών μελών κατά τον χρόνο εκείνο προέβλεπε ότι η προσφυγή σε ΕΤΕΔ ήταν προαιρετική. Ωστόσο, ένα από τα σημαντικά ζητήματα που η Επιτροπή κλήθηκε να αντιμετωπίσει –και ένα βασικό επιχείρημα για την υιοθέτηση μιας συναινετικής προσέγγισης– ήταν ότι στην περίπτωση συμβατικής ρήτρας με όρο την προσφυγή σε ΕΤΕΔ είναι πιθανό να παραβιάζεται το δικαίωμα απρόσκοπτης πρόσβασης στα δικαστήρια¹²,

καθώς μία τέτοια ρήτρα καθυστερεί ή μπορεί δυνητικά να εμποδίσει την προσφυγή στη δικαιοσύνη κατά την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ) και του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ)¹³. Άλλωστε, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη αποτελεί απαίτηση στην οποία ανταποκρίνονται τα κράτη μέλη κυρίως με την εξασφάλιση ταχέων και ελάχιστα δαπανηρών δικαστικών διαδικασιών. Εν πάση περιπτώσει, κατ' αυτόν τον τρόπο έγινε το πρώτο βήμα για την εισαγωγή ΕΤΕΔ και συγκεκριμένα για την εισαγωγή της διαμεσολάβησης στις έννομες τάξεις των κρατών μελών της ΕΕ και, δημοσιεύοντας την Πράσινη Βίβλο για τους ΕΤΕΔ, η Επιτροπή άνοιξε τον δρόμο για περαιτέρω διαβουλεύσεις και συζητήσεις.

Στην πρόσκληση αυτή της Επιτροπής για περαιτέρω διαβουλεύσεις και για την ανάπτυξη ενός εναρμονισμένου νομικού πλαισίου στην ΕΕ για τη διαμεσολάβηση θεσπίστηκε ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για τους Διαμεσολαβητές τον Ιούλιο του 2004, στο πλαίσιο ενός συνεδρίου της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Βρυξέλλες¹⁴. Ο κώδικας καθορίζει μια σειρά αρχών, των οποίων η τήρηση εναπόκειται στην ευχέρεια των διαμεσολαβητών, και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κατευθυντήριες γραμμές από διαμεσολαβητές που συμμετέχουν σε κάθε είδους διαμεσολάβηση, τόσο σε αστικές όσο και σε εμπορικές υποθέσεις.

Αργότερα το ίδιο έτος (2004) ακολούθησε και η πρόταση της Επιτροπής για την υιοθέτηση Οδηγίας για ορισμένες πτυχές της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, η οποία υπογράμμισε και πάλι τη σημασία της υιοθέτησης μηχανισμών ΕΤΕΔ και ειδικότερα τη σημασία της διαμεσολάβησης από την άποψη της ευκολότερης πρόσβασης στη δικαιοσύνη¹⁵. Στην πρόταση οδηγίας για τη διαμεσολάβηση αναφέρεται ότι η προτεινόμενη οδηγία συμβάλλει στο συγκεκριμένο στόχο διευκολύνοντας την

(10) Commission of the European Communities, Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law COM (2002) 196 final.

(11) Ibid. Commission of the European Communities Green Paper on Judicial cooperation in civil matters: the problems confronting the cross-border litigant, COM(2000)51 final.

(12) Η Επιτροπή στην Πράσινη Βίβλο συμπληρώνει ότι η προσφυγή σε μηχανισμούς ΕΕΔ μπορεί να επηρεάσει το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και στο μέτρο που δεν παύουν να τρέχουν οι προθεσμίες παραγραφής για την προσφυγή στα δικαστήρια, καθώς μετά το πέρας της διαδικασίας ΕΕΔ,

και σε περίπτωση αποτυχίας αυτής, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να βρεθούν αντιμετώπι οι με απόσβεση του δικαιώματος άσκησης της αγωγής τους, ή με de facto αδικαιολόγητη μείωση της προθεσμίας παραγραφής της.

(13) COM (2002) 196.

(14) European Code of Conduct for Mediators [2004] <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf>.

(15) Commission of the European Communities, Proposal for A Directive of The European Parliament and of the Council on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters, COM (2004) 718 final <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004PC0718&qid=1483112172616&from=EN>>.

πρόσβαση στην επίλυση των διαφορών μέσω δύο ειδών διατάξεων: πρώτον, διατάξεις που αποσκοπούν να εξασφαλίσουν την ορθή σχέση μεταξύ διαμεσολάβησης και της δικαστικής διαδικασίας, θεσπίζοντας ελάχιστους κοινούς Κοινοτικούς κανόνες για μία σειρά βασικών θεμάτων της πολιτικής δικονομίας. Δεύτερον, παρέχοντας τα απαραίτητα εργαλεία στα δικαστήρια των κρατών μελών για να προωθήσουν ενεργά τη χρήση της διαμεσολάβησης, χωρίς εντούτοις να καταστήσουν τη διαμεσολάβηση αναγκαστική ή να τη συνδυάσουν με ειδικές κυρώσεις. Τονίζεται δε ότι διατάξεις που αφορούσαν τη διαδικασία διαμεσολάβησης ή τον διορισμό ή τη διαπίστευση διαμεσολαβητών είχαν αποκλειστεί από την πρόταση οδηγίας¹⁶.

Επιπλέον, έγινε ευρέως αποδεκτό ότι η αξία την οποία αντιπροσωπεύει η απρόσκοπτη προσφυγή στη διαμεσολάβηση βασίζεται κυρίως στα πλεονεκτήματα του ίδιου του μηχανισμού επίλυσης διαφορών: ένας ταχύτερος, απλούστερος και οικονομικότερος τρόπος επίλυσης των διαφορών, ο οποίος επιτρέπει τη συνεκτίμηση μιας ευρύτερης κλίμακας συμφερόντων των μερών, με μεγαλύτερες πιθανότητες να επιτευχθεί μια συμφωνία των μερών που θα τηρηθεί οικειοθελώς και θα διατηρηθεί μια φιλική και βιώσιμη σχέση μεταξύ τους¹⁷. Ωστόσο, αναγνωρίστηκε ότι ο ρόλος της Κοινότητας στην προώθηση της διαμεσολάβησης είναι κατ' ανάγκη περιορισμένος. Το μόνο, δε, μέτρο για την προώθηση της διαμεσολάβησης που περιέχεται στην πρόταση είναι η υποχρέωση των κρατών μελών να επιτρέπουν στα δικαστήρια να προτείνουν τη διαμεσολάβηση στους διαδίκους¹⁸.

1.3. Ψήφιση της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση

Η πρόταση της Οδηγίας συζητήθηκε έντονα και χρειάστηκαν σχεδόν τέσσερα χρόνια πριν από την υιοθέτησή της το 2008¹⁹. Έως το 2011, η οδηγία είχε εφαρμοστεί πλήρως σε όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση τη Δανία. Ωστόσο, ο αριθμός των υποθέσεων που επιλύθηκαν με διαμεσολάβηση ήταν αναλογικά χαμηλός, παρά τις προσπάθειες που κατέβαλε η Κοινότητα. Ένας βασικός λόγος ήταν ότι η Οδηγία υιοθετήθηκε για να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών και να προωθηθεί η φιλική επίλυση των διαφορών, «ενθαρρύνοντας» τη χρήση της διαμεσολάβησης²⁰, ελλείψει δε

μηχανισμών για την εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολάβηση σε ορισμένες πτυχές. Όσον αφορά το περιεχόμενο, η οδηγία δεν εισήγαγε νέα ποιοτικά ή ποσοτικά πρότυπα και δεν προώθησε τον Ευρωπαϊκό Κώδικα Συμπεριφοράς για τους Διαμεσολαβητές, ως έπρεπε, ο οποίος θα έπρεπε να εφαρμοζόταν υποχρεωτικά σε όλες τις διαδικασίες διαμεσολάβησης²¹.

Παρά το γεγονός ότι μία από τις βασικές αρχές που είχε κατά νου η Κοινότητα κατά τη θέσπιση της νομοθεσίας για τη διαμεσολάβηση ήταν η αρχή της εύκολης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, η Οδηγία δεν επιλήφθηκε αποτελεσματικά αυτού του ζητήματος, με αποτέλεσμα να γίνουν, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια, πολλές προσπάθειες για την επανεκκίνηση της Οδηγίας και την επίτευξη των επιθυμητών στόχων της.

2. Η Κοινοτική Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση (2008/52/EK)

2.1. Ορισμός. Το άρθρο 3 της Οδηγίας 2008/52/EK

Η διαμεσολάβηση περιλαμβάνει τη συμμετοχή δύο ή περισσότερων μερών με την παρουσία ενός τρίτου ουδέτερου μέρους, του διαμεσολαβητή, του οποίου ο ρόλος είναι να διευκολύνει την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των μερών. Κατά τη διαμεσολάβηση, δεν λαμβάνεται δεσμευτική απόφαση από το ουδέτερο, τρίτο μέρος, γεγονός που διαφοροποιεί τη διαμεσολάβηση με άλλους μηχανισμούς ΕΤΕΔ, όπως η διαιτησία. Ωστόσο, η συμφωνία που έχει επιτευχθεί, *μπορεί* να εκτελεστεί ως δικαστική απόφαση²². Ως εκ τούτου, κατά τη διαμεσολάβηση, οι αποφάσεις δεν έχουν άμεση ισχύ, όπως οι δικαστικές αποφάσεις, γεγονός που αφήνει στα μέρη μεγαλύτερο βαθμό ελέγχου της διαδικασίας. Προκειμένου να εκτελεσθεί μία απόφαση-συμ-

(16) Ibid. 1.1.

(17) Ibid.

(18) Ibid.

(19) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, σημ. 5.

(20) Ibid, η λέξη ενθάρρυνση συναντάται δεκατέσσερις φορές στο κείμενο της οδηγίας.

(21) Ibid, η Οδηγία δεν περιλαμβάνει καμία διάταξη που να παραπέμπει ρητά στον Κώδικα Δεοντολογίας. Η Οδηγία απλώς παροτρύνει τους διαμεσολαβητές να κάνουν χρήση του κώδικα: «Οι διαμεσολαβητές ενημερώνονται για την ύπαρξη του ευρωπαϊκού κώδικα δεοντολογίας για τους διαμεσολαβητές, ο οποίος θα πρέπει επίσης να διατίθεται και στο ευρύ κοινό μέσω του Διαδικτύου». Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, σημ. 5. (17).

(22) Giuseppe De Palo, Mediation as Alternative Dispute Resolution (the functioning of Directive 2008/52/EC on certain aspects of mediation in civil and commercial matters), in Directorate General For Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs Legal Affairs, *Cross-border activities in the EU Making life easier for citizens*, (European Parliament, 2015) <http://www.adr-centerinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL_STU2015510003_EN_short-version.pdf>.

φωνία από διαμεσολάβηση τα μέρη θα πρέπει να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τους όρους της διευθέτησης της διαφοράς τους.

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 3 της Οδηγίας, ως διαμεσολάβηση νοείται η διαρθρωμένη διαδικασία ανεξαρτήτως ονομασίας, στην οποία δύο ή περισσότερα μέρη μιας διαφοράς επιχειρούν εκουσίως να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την επίλυση της διαφοράς τους, με τη βοήθεια διαμεσολαβητή. Η διαδικασία αυτή μπορεί να κινηθεί με πρωτοβουλία των μερών, να προταθεί ή να διαταχθεί από δικαστήριο ή να προβλεπεται από το δίκαιο κράτους μέλους²³. Περαιτέρω, η έννοια αυτή περιλαμβάνει και τη διαμεσολάβηση εκ μέρους δικαστή που δεν έχει επιληφθεί τυχόν δικαστικών διαδικασιών σχετικών με την εν λόγω διαφορά. Δεν περιλαμβάνει, ωστόσο, τις απόπειρες που γίνονται από το δικαστήριο ή τον δικαστή που έχει επιληφθεί της υπόθεσης για την επίλυση διαφοράς κατά τη διάρκεια της σχετικής με την εν λόγω διαφορά δίκης²⁴.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η διαμεσολάβηση μπορεί περαιτέρω να αναλυθεί σε πέντε βασικά-συστατικά στοιχεία, ήτοι:

- (α) διαρθρωμένη διαδικασία,
- (β) σε εθελοντική βάση,
- (γ) μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών
- (δ) που αποσκοπεί στην επίλυση της διαφοράς με την επίτευξη συμφωνίας
- (ε) με τη βοήθεια ενός τρίτου προσώπου, του διαμεσολαβητή.

Η Οδηγία, ωστόσο, δεν προβλέπει ρητούς μηχανισμούς, αλλά αφήνει στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών την υιοθέτηση του κατάλληλου γι' αυτά μηχανισμού. Εντούτοις, η διαδικασία, όπως και αν ονομαστεί αυτή από τα κράτη μέλη, θα πρέπει να είναι μια διαρθρωμένη διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν δύο ή περισσότερα μέρη τα οποία έλαβαν μέρος στη διευθέτηση της διαφοράς τους σε εθελοντική βάση.

Όπως προτείνεται στην Οδηγία, η προσφυγή στη διαμεσολάβηση γίνεται σε εθελοντική βάση, πράγμα που σημαίνει ότι όλα τα μέρη πρέπει να συμφωνήσουν να επιλύσουν τα ζητήματά τους με τη διαμεσολάβηση. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι *μόνον* η διεξαγωγή της διαδικασίας καθ' εαυτή είναι εθελοντική, χωρίς τούτο να αποκλείει την υποχρεωτική κίνηση της διαδικασίας, είτε με δικαστική πράξη είτε με σχετική πρόβλεψη από το δίκαιο κράτους μέλους.

2.2. Στόχος και πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/52/EK

Η κοινοτική οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, μεταξύ άλλων, στοχεύει στην απειριόριστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη με τη διασφάλιση μίας ισορροπημένης σχέσης μεταξύ Διαμεσολάβησης και Δικαστικών διαδικασιών²⁵. Όπως αναφέρθηκε, η Διαμεσολάβηση δεν επιβάλλεται ως υποχρεωτική, όμως η Οδηγία δεν αποκλείει την εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων, αρκεί αυτά να μη αποκλείουν την προσφυγή στα δικαστήρια, υπό την έννοια του άρθρου 6 § 1 της ΕΣΔΑ και του άρθρου 47 του ΧΘΔΕΕ.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 2, η Οδηγία εφαρμόζεται σε περιπτώσεις διασυννοριακών διαφορών σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις εκτός ορισμένων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων για τα οποία τα μέρη δεν έχουν τη δυνατότητα να αποφασίζουν βάσει του εφαρμοστέου δικαίου. Δεν καλύπτει ιδίως φορολογικές, τελωνειακές ή διοικητικές υποθέσεις, ή την ευθύνη του κράτους λόγω πράξεων ή παραλείψεων κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας (*acta jure imperii*)²⁶.

Η Οδηγία ρητά ορίζει ότι εφαρμόζεται *μόνο* στις διασυννοριακές διαφορές. Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 8, αναφέρεται ότι τίποτε δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα κράτη μέλη να εφαρμόζουν τέτοιες διατάξεις και σε εσωτερικές διαδικασίες διαμεσολάβησης²⁷. Ως εκ τούτου, παρά το γεγονός ότι η Οδηγία παραπέμπει αποκλειστικά σε διασυννοριακές διαφορές, τα κράτη μέλη έχουν ένα διακριτικό περιθώριο να θεσπίσουν σχετικούς μηχανισμούς, ώστε η διαμεσολάβηση να καλύπτει εσωτερικές διαφορές αστικής και εμπορικής φύσεως.

2.3. Τα Βασικά Χαρακτηριστικά και οι Προϋποθέσεις Εφαρμογής της Οδηγίας 2008/52/EK

Η οδηγία εισάγει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά και κάποιες ελάχιστες απαιτήσεις που πρέπει να πληρωθούν υπ' όψιν από τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή της. Αυτά βρίσκονται στα άρθρα 4-9:

Άρθρο 4 - Διασφάλιση της ποιότητας της διαμεσολάβησης

Η *ποιότητα* της διαμεσολάβησης δεν αντιμετωπίζεται ως μία υποχρεωτική απαίτηση, αλλά εντούτοις ενθαρρύνεται ιδιαίτερα. Το άρθρο 4 § 1, προβλέπει ότι τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν, με οποια μέσα κρίνουν σκόπιμα, την εκπό-

(23) Βλ. σημ 5, Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 3.

(24) Ibid.

(25) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 1 § 1.

(26) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 1 § 2.

(27) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, (8).

νηση προαιρετικών κωδίκων δεοντολογίας και την τήρησή τους εκ μέρους των διαμεσολαβητών και των οργανισμών που παρέχουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης, καθώς και άλλων αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας σχετικά με την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης²⁸. Περαιτέρω, τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν και τη βασική και περαιτέρω εκπαίδευση των διαμεσολαβητών, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η διαμεσολάβηση διεξάγεται με κατάλληλο, αποτελεσματικό και αμερόληπτο τρόπο έναντι των μερών²⁹. Όπως γίνεται αντιληπτό, η υιοθέτηση ενός κώδικα δεοντολογίας δεν είναι το μόνο πράγμα που ενθαρρύνεται, αλλά ενθαρρύνεται και η κατάλληλη κατάρτιση διαμεσολαβητών.

Άρθρο 5 - Προσφυγή στη Διαμεσολάβηση - Υποχρεωτική Διαμεσολάβηση

Η Οδηγία, στο άρθρο 5 προβλέπει ότι το επιλαμβανόμενο δικαστήριο, όταν ενδείκνυται και λαμβάνοντας υπ' όψιν όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, δύναται να καλέσει τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση για να επιλύσουν τη διαφορά. Το δικαστήριο μπορεί επίσης να καλέσει τα μέρη να συμμετάσχουν σε ενημερωτική συνεδρίαση σχετικά με τη προσφυγή στη διαμεσολάβηση, εφόσον πραγματοποιούνται τέτοιες συναντήσεις και είναι εύκολη η πρόσβασή τους³⁰.

Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, η οδηγία ορίζει την έννοια της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης. Παρόλο που η οδηγία δεν υπαγορεύει άμεσα στα κράτη μέλη να υιοθετήσουν υποχρεωτικούς μηχανισμούς διαμεσολάβησης, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι θέτει τα θεμέλια για μελλοντικές εκτιμήσεις, και πολύ περισσότερο εκτιμάται ότι η παρούσα διάταξη θα μπορούσε να εξυπηρετήσει άμεσα στο μέλλον την επίτευξη του σκοπού της Οδηγίας, ήτοι την εξισορρόπηση της διαμεσολάβησης και της δικαστικής διαδικασίας. Σύμφωνα με την παράγραφο 2, η Οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν εθνικής νομοθεσίας η οποία καθιστά την προσφυγή στη διαμεσολάβηση υποχρεωτική η τη συνδέει με κίνητρα η κυρώσεις, ανεξάρτητα αν γίνεται πριν από ή μετά την έναρξη της δίκης, και στον βαθμό που η νομοθεσία αυτή δεν εμποδίζει την εκ μέρους των μερών άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα³¹.

(28) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 4 § 1.

(29) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 4 § 2.

(30) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 5 § 1.

(31) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 5 § 2, η έμφαση προστίθεται.

Άρθρο 6 - Εκτελεσιμότητα των συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση

Όπως αναφέρεται στο προοίμιο της Οδηγίας³², η διαμεσολάβηση δεν θα πρέπει να θεωρείται ως δευτερεύουσα λύση σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία, υπό την έννοια ότι η συμμόρφωση με συμφωνίες που προκύπτουν από τη διαμεσολάβηση εξαρτάται από την καλή πίστη και βούληση των μερών. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι τα μέρη γραπτής συμφωνίας που προκύπτει από διαμεσολάβηση μπορούν να ζητήσουν την εκτέλεση του περιεχομένου της συμφωνίας αυτής, εκτός εάν το περιεχόμενό της αντιβαίνει στο εθνικό δίκαιο.

Συνεπώς, η εκτελεσιμότητα της συμφωνίας από διαμεσολάβηση συνιστά καίριο και κύριο ζήτημα για τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας. Η Οδηγία ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέρη, ή ένα από αυτά με τη ρητή συναίνεση των υπολοίπων, να έχουν τη δυνατότητα να ζητούν να καταστεί εκτελεστό το περιεχόμενο έγγραφης συμφωνίας που έχει προκύψει από διαμεσολάβηση. Το δε περιεχόμενο αυτής της συμφωνίας κηρύσσεται εκτελεστό εκτός εάν, στη συγκεκριμένη περίπτωση, είτε το περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας αντιβαίνει στο δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο υποβάλλεται η σχετική αίτηση είτε το δίκαιο του οικείου κράτους μέλους δεν προβλέπει την εκτελεσιμότητά της³³.

Άρθρο 7 - Απόρρητο της διαμεσολάβησης

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που πρέπει να λάβουν υπ' όψιν τα κράτη μέλη είναι το απόρρητο των διαδικασιών, καθώς αυτό θα ενθάρρυνε τα μέρη να ξεκινήσουν ανοιχτό διάλογο για να καταλήξουν σε συμφωνία. Η οδηγία, με ορισμένες εξαιρέσεις, αναφέρει ότι η διαμεσολάβηση θα πρέπει να διεξάγεται κατά τρόπο που να μην παραβιάζει το απόρρητο της διαδικασίας, και για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι οι διαμεσολαβητές, αλλά και όσοι εμπλέκονται στη διαδικασία, δεν προσκομίζουν σε αστικές και εμπορικές δίκες ή διαιτησίες στοιχεία που προκύπτουν από τη διαδικασία διαμεσολάβησης, ή σχετικά με αυτήν, εκτός αντίθετης, ρητής, συμφωνίας³⁴.

Άρθρο 8 - Αποτελέσματα της διαμεσολάβησης στην παραγραφή και τις αποσβεστικές προθεσμίες

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που εξετάζει η Οδηγία είναι οι αποσβεστικές προθεσμίες ή/και οι προθεσμίες

(32) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, (19).

(33) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, (19), άρθρο 6 § 1.

(34) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 7 § 1.

παραγραφής. Η οδηγία ορίζει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα μέρη που επιλέγουν να επιχειρήσουν τον διακανονισμό διαφοράς με διαμεσολάβηση, δεν κωλύονται στη συνέχεια να κινήσουν δικαστικές διαδικασίες ή διαιτησία σε σχέση με την εν λόγω διαφορά, λόγω παραγραφής ή λήξεως αποσβεστικής προθεσμίας διαρκούς της διαδικασίας διαμεσολάβησης³⁵.

Άρθρο 9 - Ενημέρωση του κοινού

Τέλος, η ενημέρωση του κοινού είναι ένα ακόμη βασικό χαρακτηριστικό της Οδηγίας. Η Οδηγία προβλέπει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν, με οποιοδήποτε κατά την κρίση τους πρόσφορο μέσο, την παροχή πληροφοριών στο ευρύ κοινό, ιδίως μέσω Διαδικτύου, σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας με διαμεσολαβητές και οργανισμούς που παρέχουν υπηρεσίες διαμεσολάβησης³⁶. Διαπιστώνουμε ότι με την επιλογή εκ μέρους του νομοθέτη της διατύπωσης «με κάθε πρόσφορο μέσο», η προώθηση της διαμεσολάβησης ως ΕΤΕΔ αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα για την Κοινότητα.

Άρθρο 11 - Επανεξέταση

Για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του νέου εισηγμένου θεσμού της διαμεσολάβησης, το άρθρο 11 προβλέπει ότι το αργότερο μέχρι τον Μάιο του 2016, η Επιτροπή θα έπρεπε να υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, έκθεση ως προς την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Η έκθεση θα ελάμβανε υπ' όψιν την εξέλιξη της διαμεσολάβησης σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις επιπτώσεις της Οδηγίας στα κράτη μέλη³⁷. Η εν λόγω έκθεση, καθώς και οι σχετικές με αυτήν προγενέστερες και παρεπόμενες μελέτες θα αποτελέσουν αντικείμενο της παρούσας παρέμβασης, όπως θα αναπτυχθεί παρακάτω.

3. Τα Μοντέλα Διαμεσολάβησης στην ΕΕ

3.1. Γενική θεώρηση

Στο διάστημα που επακολούθησε της ψήφισης της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ, τα κράτη μέλη έκαναν διάφορα βήματα για την εφαρμογή της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση. Τα περισσότερα κράτη μέλη είχαν ήδη υιοθετήσει έναν αντίστοιχο θεσμό διαμεσολάβησης, ήδη πριν από την έκδοση της Οδηγίας. Παρά ταύτα, αρκετά κράτη μέλη εφάρμοσαν πλήρως ή εν μέρει την οδηγία, ενώ άλλα θέσπισαν εκτε-

ταμένη νομοθεσία και διαδικαστικούς κανόνες, ενώ λίγα μόνο κράτη μέλη έλαβαν ανεπαρκή μέτρα. Παρατηρείται ότι σε ολόκληρη την ΕΕ τα κράτη μέλη έχουν αυξήσει το ενδιαφέρον τους για τη διαμεσολάβηση, κυρίως λόγω της αύξησης των διαφορών που καταλήγουν στα δικαστήρια και κυρίως της διάρκειας και του κόστους αυτών. Ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι παρόλο που η Οδηγία για τη διαμεσολάβηση καλύπτει ρητά μόνο διασυνοριακές διαφορές, ένας μεγάλος αριθμός κρατών μελών υιοθέτησαν τις απαιτήσεις της Οδηγίας τόσο για τις εσωτερικές διαφορές όσο και για τις διασυνοριακές.

Ωστόσο, εννέα χρόνια μετά την υιοθέτηση της Οδηγίας για τη διαμεσολάβηση, και παρά τις προσπάθειες των κρατών μελών, παρατηρείται ότι και μεν κατεβλήθησαν επαρκείς προσπάθειες για την εφαρμογή των περισσότερων απαιτήσεων της Οδηγίας, ωστόσο, δε, τα κράτη μέλη δεν εφάρμοσαν την Οδηγία με ομοιογενή τρόπο όσον αφορά τα υιοθετημένα μοντέλα. Όσον αφορά τα μοντέλα διαμεσολάβησης που υιοθετήθηκαν σε όλα τα κράτη μέλη, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι έχουν αναπτυχθεί τέσσερις τύποι μοντέλων³⁸:

Πλήρως εθελοντική Διαμεσολάβηση: Το μοντέλο αυτό βασίζεται εξ ολόκληρου στην εθελοντική συμφωνία των μερών. Εδώ δεν απαιτείται αυστηρό νομικό πλαίσιο διαμεσολάβησης, δεδομένου ότι βασίζεται στη συναίνεση των μερών. Αυτό το μοντέλο παρουσιάζει υψηλά ποσοστά επιτυχίας, ωστόσο ο αριθμός των διαμεσολαβούμενων διαφορών είναι σημαντικά χαμηλός, καθώς στην πράξη είναι πολύ σπάνιο να βρεθούν μέρη τα οποία θα συμφωνήσουν στην έναρξη της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Τα περισσότερα κράτη μέλη είχαν υιοθετήσει αυτό το μοντέλο πριν από την έκδοση της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση το 2008.

Εθελοντική Διαμεσολάβηση με κίνητρα και κυρώσεις: Αυτό το μοντέλο ενθαρρύνει (θετικά ή αρνητικά) τα μέρη να προσφύγουν στη διαμεσολάβηση. Δεδομένου ότι υπάρχουν κίνητρα και κυρώσεις, το μοντέλο αυτό απαιτεί αυστηρό νομικό πλαίσιο. Ορισμένα από τα κίνητρα περιλαμβάνουν οικονομικά και φορολογικά οφέλη, νομική βοήθεια (legal aid), εκτελεστικότητα της συμφωνίας διαμε-

(35) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 8.

(36) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 9.

(37) Οδηγία για τη Διαμεσολάβηση, άρθρο 11.

(38) De Palo G./D'Urso, Achieving a Balanced Relationship between Mediation and Judicial Proceedings, in Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, *The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016*, (European Union, 2016) <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>.

σολάβησης κ.λπ.. Αντιθέτως, οι κυρώσεις περιλαμβάνουν κυρίως περιπτώσεις όπου υπάρχει υποχρεωτική ενημερωτική συνεδρίαση και τα μέρη αρνούνται να συμμετάσχουν στην αρχική συνεδρίαση. Αυτές ποικίλλουν από οικονομικές κυρώσεις (π.χ. Τσεχική Δημοκρατία) έως το απαράδεκτο της υπόθεσης στο δικαστήριο (π.χ. Ρουμανία). Στην Ουγγαρία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι διάδικοι, πριν ασκήσουν κάποιο ένδικο βοήθημα, πρέπει να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ότι προσπάθησαν να διευθετήσουν την υπόθεση εξωδικαστικά, και αν δεν το πράξουν ενδέχεται να χρειαστεί να καταβάλουν τα δικαστικά τέλη.

Διαμεσολάβηση που απαιτεί μία -υποχρεωτική- αρχική συνεδρία: Αυτό το μοντέλο απαιτεί τη συμμετοχή σε μία αρχική συνεδρία με τον Διαμεσολαβητή. Αποτελεί έναν συνδυασμό του προαιρετικού μοντέλου διαμεσολάβησης και του πλήρους υποχρεωτικού. Ωστόσο, δεδομένου ότι υπάρχει ένα υποχρεωτικό στοιχείο σε αυτό το μοντέλο και προκειμένου να διασφαλισθεί η ανεμπόδιστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, κατά τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και του άρθρου 1 της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση, είναι απαραίτητη η θέσπιση ενός αυστηρού νομικού πλαισίου, το οποίο εξασφαλίζει τρία βασικά στοιχεία: (1) την αποτελεσματικότητα της πρώτης συνεδρίας με έναν διαμεσολαβητή, μέσω της επιβολής χαμηλού κόστους της διαδικασίας, και με ενδεχόμενες κυρώσεις κατά την κύρια διαδικασία στο ακροατήριο, εάν ένα μέρος δεν παρευρίσκεται στην αρχική συνεδρίαση με βάση πάντα την αρχή της καλής πίστης, (2) τη διασφάλιση της ποιότητας της διαδικασίας με τη διεξαγωγή της αρχικής συνεδρίασης διαμεσολάβησης από έναν επαγγελματία διαμεσολαβητή, και (3) τη δυνατότητα εύκολης άρνησης των μερών να προχωρήσουν με τη διαδικασία διαμεσολάβησης στο τέλος της αρχικής συνεδρίασης χωρίς καμία μεταγενέστερη κύρωση ή άλλες αρνητικές συνέπειες στη δίκη (opt-out).

Πλήρως υποχρεωτική Διαμεσολάβηση: Αυτό το μοντέλο απαιτεί τη συμμετοχή των μερών ως προϋπόθεση του παραδεκτού για την εισαγωγή μιας υπόθεσης στο δικαστήριο καθώς και την πληρωμή των σχετικών αμοιβών για όλη τη διαδικασία. Η διαμεσολάβηση είναι υποχρεωτική μόνο για τη συμμετοχή στη διαδικασία καθαυτή, ενώ η συμφωνία διακανονισμού είναι πάντα εθελοντική.

3.2. Τα υιοθετηθέντα μοντέλα στα κράτη μέλη

Τα προαναφερθέντα μοντέλα διαμεσολάβησης χρησιμοποιούνται στα κράτη μέλη ανάλογα με το είδος και τη φύση της διαφοράς. Τα περισσότερα κράτη μέλη δεν βασίζονται μόνο σε έναν μηχανισμό διαμεσολάβησης και έχουν υιοθετήσει δύο ή τρία μοντέλα. Οι πίνακες που ακο-

λουθούν αποτελούν μέρος μελέτης σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση, στο πλαίσιο του εργαστηρίου που διοργάνωσε η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Παρουσιάζουν τα μοντέλα διαμεσολάβησης που υιοθετούνται στα κράτη μέλη ανάλογα με τα διάφορα είδη διαφορών³⁹. Όπως παρατηρείται, τα υιοθετηθέντα μοντέλα ποικίλουν ανάλογα με το είδος της αναφερόμενης διαφοράς (Αστικές και Εμπορικές, Οικογενειακές, Εργατικές - Βλ. Πίνακες 1-3).

4. Αξιολόγηση της Εφαρμογής της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ για τη Διαμεσολάβηση

Η Οδηγία για τη διαμεσολάβηση παρέχει τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς των διατάξεων της στην εθνική τους έννομη τάξη, με μοναδικό σκοπό την πλήρη εναρμόνιση σε ολόκληρη την ΕΕ. Ένας από τους κύριους στόχους που καθορίζονται στην οδηγία, όπως προαναφέρθηκε, ήταν η απεριόριστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, εξισορροπώντας τον αριθμό μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών. Ωστόσο, ο αριθμός των διαμεσολαβούμενων υποθέσεων είναι δυσανάλογα χαμηλός σε σύγκριση με τον αριθμό των υποθέσεων που υποβλήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων των κρατών μελών. Αυτή η δυσαναλογία αναφέρεται ως παράδοξο διαμεσολάβησης της ΕΕ (*EU Mediation Paradox*). Το παράδοξο οδηγεί στο εύλογο ερώτημα πώς είναι δυνατόν να εξισορροπηθεί ο αριθμός μεταξύ διαμεσολαβούμενων υποθέσεων και δικαστικών διαδικασιών, προωθώντας παράλληλα την πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

4.1. Το παράδοξο της Διαμεσολάβησης στην ΕΕ

Λίγο μετά την έναρξη ισχύος της Οδηγίας για τη Διαμεσολάβηση το 2011, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο άρχισε να παρακολουθεί την εξέλιξη του θεσμού σε ολόκληρη την ΕΕ και τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη αντιμετώπιζαν τις απαιτήσεις που ορίζονται στην οδηγία. Ενόψει τούτου, συντάχθηκαν δύο μελέτες, η πρώτη το 2011 και η δεύτερη το 2013, προκειμένου να προσδιοριστούν αφ' ενός οι λόγοι για τον δραματικά χαμηλό αριθμό διαφορών που επιλύθηκαν με τη διαμεσολάβηση, και αφ' εταίρου ώστε να εξευρεθούν νέοι τρόποι ενίσχυσης του θεσμού της στην ΕΕ.

Από την εισαγωγή του θεσμού, η διαμεσολάβηση προωθήθηκε ως αποτελεσματική μέθοδος ΕΕΔ, τόσο από άποψη χρόνου όσο και από άποψη κόστους, που εξασφάλιζε αυξημένη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, δεδο-

(39) Ibid, σ. 16.

Mediation Model	Member State
Full voluntary	Austria, Belgium, Cyprus, Estonia, Finland, France, Germany, Latvia, Lithuania, Luxembourg, Netherlands, Portugal, Romania, Spain, Sweden, United Kingdom
Voluntary with incentives and/or sanctions	Croatia, Estonia, Greece, Hungary, Ireland, Italy (in 92% of civil and commercial dispute matters), Malta, Poland, Slovakia, Slovenia
Required initial mediation session	Czech Republic, Italy (in 8% of civil and commercial dispute matters)
Full mandatory mediation	NONE

Πίνακας 1. Εμπορικές και Αστικές Διαφορές

Mediation Model	Member State
Full voluntary	Austria, Belgium, Croatia, Cyprus, Czech Republic, Estonia, Finland, France, Germany, Greece, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Malta, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Spain, Sweden
Voluntary with incentives and/or sanctions	Slovakia, Slovenia
Required initial mediation session	Lithuania, Luxembourg, United Kingdom
Full mandatory mediation	Croatia, Hungary

Πίνακας 2. Διαφορές Οικογενειακού Δικαίου

Mediation Model	Member State
Full voluntary	Belgium, Cyprus, Czech Republic, Estonia, Finland, France, Germany, Hungary, Ireland, Italy, Latvia, Luxembourg, Netherlands, Poland, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Spain, Sweden, United Kingdom
Voluntary with incentives and/or sanctions	Greece
Required initial mediation session	NONE
Full mandatory mediation	Austria, Croatia, Lithuania, Malta

Πίνακας 3. Διαφορές Εργατικού Δικαίου

μένου ότι, σύμφωνα με στοιχεία, ελαχιστοποιούσε τον μέσο χρόνο επίλυσης διαφοράς αλλιά και το κόστος της. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους δεν προτιμάται η προσφυγή στη διαμεσολάβηση ήταν ότι το ευρύ κοινό δεν ήταν επαρκώς ενημερωμένο σχετικά με τη διαμεσολάβηση και τα πλεονεκτήματα που προσέφερε. Αυτό το παράδοξο καθίσταται ακόμη πιο προφανές αν ληφθούν υπ' όψιν τα υψηλά ποσοστά επιτυχίας της διαμεσολάβησης σε ορισμένες περιπτώσεις. Σύμφωνα με μία έρευνα του 2010⁴⁰, τα ποσοστά επιτυχίας της διαμεσολάβησης ανέρχονταν σε 70% στις περιπτώσεις όπου είχε διαταχθεί υποχρεωτική διαμεσολάβηση είτε από το δικαστήριο είτε από το δικονομικό σύστημα, ενώ τα ποσοστά επιτυχίας σε περιπτώσεις εθελοντικής διαμεσολάβησης ανέρχονταν σε 80%. Αυτό σήμαινε μόνο ότι, παρά τα μεγάλα ποσοστά επιτυχίας, η διαμεσολάβηση δεν ήταν ευρέως γνωστή στο ευρύ κοινό και στους δικηγόρους⁴¹.

Ενώπει των ανωτέρω, η μελέτη για την «Ποσοτικοποίηση του Κόστους μη Προσφυγής σε Διαμεσολάβηση – μια Ανάλυση Δεδομένων»⁴² (η μελέτη του 2011) και τα πορίσματά της ήταν υψίστης σημασίας για την αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας και της αποτελεσματικότητας του θεσμού.

(40) ADR Center, A Survey Data Report on the Cost of Non ADR – Surveying and Showing the Actual Costs of Intra-Community Commercial Litigation, 2010 <<http://www.adrcenter-international.com/wp-content/uploads/2016/04/Survey-Data-Report.pdf>>.

(41) Εδώ θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν και το γεγονός ότι οι δικηγόροι δεν παρότρυναν τους πελάτες τους στην προσφυγή στη διαμεσολάβηση. Οι εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης διαφορών, και άρα και η διαμεσολάβηση, παρακάμπτουν τις δικαστικές διαδικασίες, και από την οπτική πλευρά ενός δικηγόρου, τούτο προκαλεί ανησυχία ως προς την αμοιβή του. Μάλιστα, όταν πρωτοεισήχθη ο θεσμός της διαμεσολάβησης στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1996, οι δικηγόροι εκφράζοντας την ανησυχία τους αυτή, παρέφρασαν το ακρωνύμιο ADR (Alternative Dispute Resolution) σε *Alarming Drop in Revenue* (Ανησυχητική Μείωση των Εσόδων), καθώς πίστευαν ότι οι διαφορές θα διευθετούνταν εκτός δικαστηρίου, χωρίς τη σχετική τους αμοιβή. Βλ. P. Brooker, *Mediation Law: Journey Through Institutionalism to Juridification*, Routledge, 2013, σ. 247.

(42) De Palo G. et al, Quantifying the Cost of Not Using Mediation- a Data Analysis, for the Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs (European Parliament, 2011) <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/Paper-EU-Parliament-Giuseppe-De-Palo-.dox_.pdf> (Η Μελέτη του 2011).

Δεδομένου ότι τα συμπεράσματα της μελέτης επαναβεβαιώθηκαν και στη μελέτη του 2013⁴³, για την οποία γίνεται λόγος παρακάτω, αξίζει να αναλυθούν, καθώς μπορούν να μας δώσουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για την αποτελεσματικότητα του μηχανισμού της διαμεσολάβησης και τι πρέπει να γίνει για να προωθηθεί τόσο ο θεσμός της διαμεσολάβησης όσο και η αποτελεσματικότητά του.

Με τη μελέτη του 2011 έγινε προσπάθεια να καταδειχθεί ποιο θα ήταν το αποτέλεσμα εάν η διαμεσολάβηση θα συνιστούσε το πρώτο στάδιο στην αντιδικία με την συγκέντρωση δεδομένων κόστους και χρόνου διαφόρων τύπων αντιδικιών στην ΕΕ, κυρίως από δύο χώρες, το Βέλγιο και την Ιταλία. Μέχρι τότε, το status quo ήταν οι διάδικοι να προσφεύγουν απευθείας στα δικαστήρια (δικαστική διαδικασία μιας στάσης) για να επιλύσουν μια διαφορά.

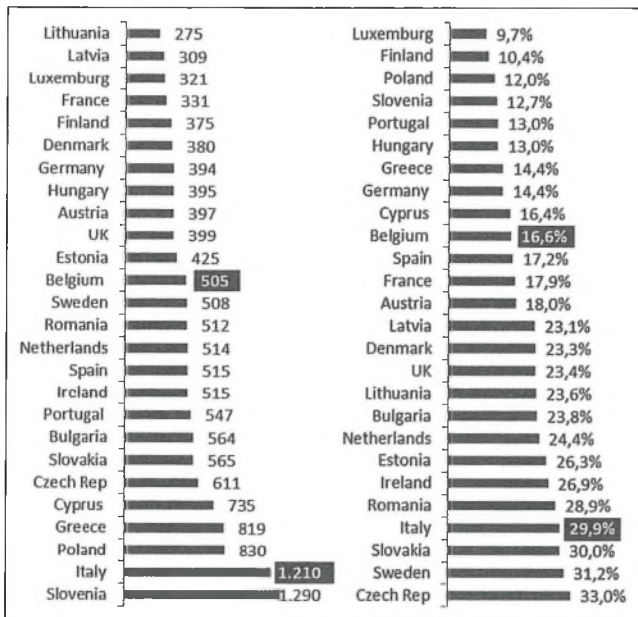
Το Πρώτον η μελέτη του 2011 έλαβε υπ' όψιν της στοιχεία από την Παγκόσμια Τράπεζα, όπου υπολογίστηκε ο χρόνος και το κόστος μιας *ενιαίας διαφοράς*⁴⁴ ενώπιον των δικαστηρίων των 26 τότε κρατών μελών στην ΕΕ (2010)⁴⁵. Ο χρόνος καταγράφεται σε ημερολογιακές ημέρες, από τη στιγμή που ο ενάγων καταθέτει την αγωγή ενώπιον του δικαστηρίου μέχρι και την εκτέλεση της απόφασης. Τα έξοδα καταγράφονται ως ποσοστό της απαίτησης, το οποίο θεωρείται ότι ισοδυναμεί με το 200% του κατά κεφαλήν εισοδήματος (για αυτό το ποσό καταγράφονται

(43) De Palo G. et al, 'Rebooting' The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact Of Its Implementation And Proposing Measures To Increase The Number Of Mediations In The EU for the Directorate General For Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, (European Parliament, 2014) <http://www.adrcenter-international.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL-JURI_ET2014493042_EN.pdf> σ. 124 World Bank, Doing Business 2014, Enforcing Contracts <<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/enforcing-contracts>>.

(44) Η ενιαία διαφορά συνίσταται στο ακόλουθο ιστορικό: Ο Πωλητής Π. πωλεί στον αγοραστή Α.. Ο Α. ισχυρίζεται ότι το αγαθό είναι ανεπαρκούς ποιότητας και αρνείται την πληρωμή. Ο Π. στρέφεται κατά του Α. στο αρμόδιο δικαστήριο της πρωτεύουσας της χώρας που έλαβε χώρα η σύμβαση πώλησης. Κατά τη διαδικασία καλούνται εμπειρογνώμονες και μάρτυρες για να γνωμοδοτήσουν και να καταθέσουν για την ποιότητα των αγαθών. Η δικαστική απόφαση είναι 100% υπέρ του Π.. Ο Α. δεν ασκεί έφεση, και η απόφαση καθίσταται τελεσίδικη. Ο Π. προχωρεί σε εκτέλεση της απόφασης. Τα χρήματα μαζεύονται μετά από πλειστηριασμό κατόπιν κατάσχεσης στην κινητή περιουσία του Α. Βλ. Παγκόσμια Τράπεζα, Doing Business Report, World Bank, 2009, σ. 77.

(45) Η Μελέτη του 2011, σ. 12.

τρεις τύποι δαπανών: κόστος δικαστηρίου, κόστος εκτέλεσης και μέσες αμοιβές δικηγόρου)⁴⁶.

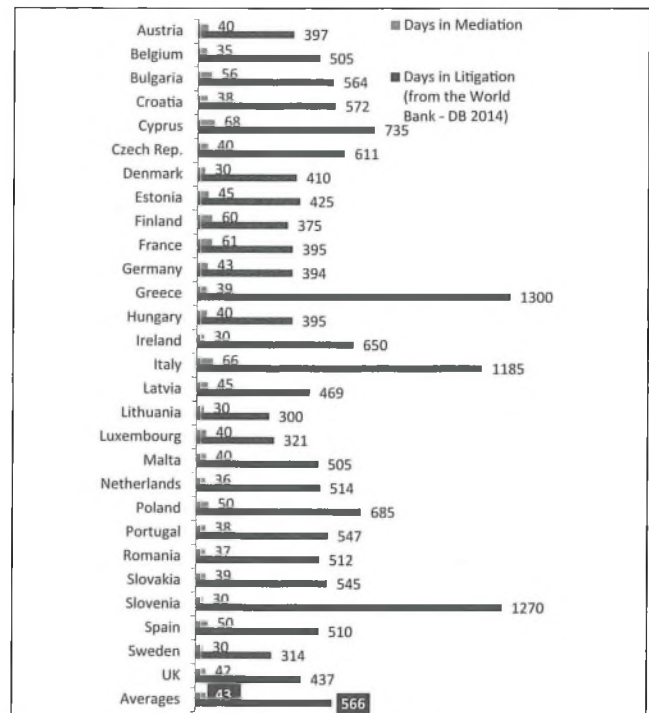
Πίνακας 4. Χρόνος και κόστος δικαστικής επίλυσης διαφορών. World Bank

Από τα ως άνω δεδομένα της Παγκόσμιας Τράπεζας, γίνεται αντιληπτό ότι ένας μέσος αριθμός ημερών δικαστικών διαφορών είναι αρκετά μεγαλύτερος από 500 ημέρες, ενώ το κόστος της διαδικασίας πολλές φορές υπερβαίνει το 20% του ποσού της απαίτησης. Σημειωτέον ότι τα ως άνω ευρήματα της Παγκόσμιας Τράπεζας, επαναβεβαιώθηκαν και το 2014 στη σχετική έκθεσή της⁴⁷, δείχνοντας ωστόσο αύξηση της μέσης διάρκειας των διαφορών. Η δε Ελλάδα κατέχει «ηγετική» θέση με μέση διάρκεια δικαστικής επίλυσης διαφοράς τις 1.300 ημέρες⁴⁸.

(46) Η Μελέτη του 2011, σ. 9.

(47) De Palo G. et al, 'Rebooting' The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact Of Its Implementation And Proposing Measures To Increase The Number Of Mediations In The EU for the Directorate General For Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, (European Parliament, 2014) <http://www.adrcenter-international.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL-JURI_ET2014493042_EN.pdf> σ. 124 World Bank, Doing Business 2014, Enforcing Contracts <<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/enforcing-contracts>>.

(48) Τα ως άνω ευρήματα επαληθεύονται και από τα πλέον πρόσφατα δεδομένα που συλλέγει η Παγκόσμια Τράπεζα με τον δείκτη μέτρησης επίλυσης δικαστικών διαφορών σε εμπορικές υποθέσεις. Βλ. World Bank, Enforcing Contracts, <<http://www.doingbusiness.org/data/exploretopics/enforcing-contracts>>.

Πίνακας 5. Μέσος Αριθμός Ημερών σε Διαμεσολάβηση και σε Δικαστικές Διαδικασίες. World Bank

Το δεύτερον, η μελέτη του 2011 σύγκρινε την απ' ευθείας προσφυγή στο δικαστήριο με αυτή που αποτελείται από δύο στάδια, όπου, στην τελευταία περίπτωση, η διαμεσολάβηση είναι το πρώτο βήμα προτού γίνει προσφυγή στα εθνικά δικαστήρια (διαδικασία δύο στάσεων).

Η μελέτη έλαβε υπ' όψιν τόσο το ποσοστό επιτυχίας της διαμεσολάβησης όσο και, στη συνέχεια, στην περίπτωση που η διαμεσολάβηση δεν ήταν επιτυχής, το κόστος και τον αριθμό των ημερών που απαιτούνται για την επίλυση της διαφοράς ενώπιον των δικαστηρίων, βασιζόμενη σε δεδομένα που αφορούσαν το Βέλγιο και την Ιταλία. Το κόστος και ο αριθμός των ημερών της ανεπιτυχούς διαδικασίας διαμεσολάβησης προστέθηκαν στον συνολικό αριθμό ημερών και δαπανών⁴⁹.

Time (number of days)		
	Belgium	Italy
Litigation	505	1210
Mediation	45	47
Litigation + Mediation	550	1257

Source: "Doing Business Report 2009" (World Bank)

Πίνακας 6. Χρόνος επίλυσης διαφορών

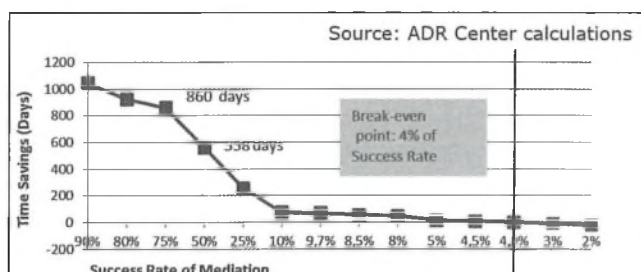
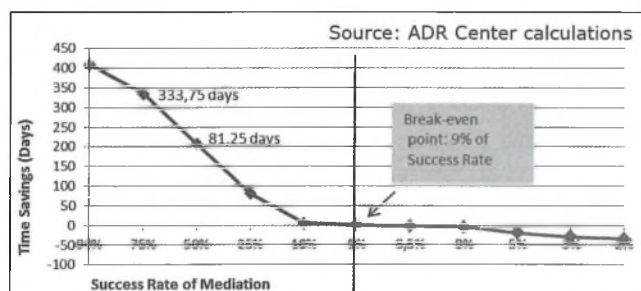
(49) Η Μελέτη του 2011, σ. 13.

Cost					
	Attorney cost	Mediation Cost	Court Cost	Enforcement Cost	Total
Italy					
Litigation	€1.1206,6		€1.490,80	€2.673,10	€15.370,50
Mediation*	€3.855,5	€514,00			€4.369,50
Litigation + Mediation					€19.740,00
Belgium					
Litigation	€10.000,00		€3.500,00	€2.500,00	€16.000,00
Mediation*	€4.000,00	€3.000,00			€7.000,00
Litigation + Mediation					€23.000,00

Source: "Doing Business Report 2009" (World Bank) and *"The Cost of Non ADR - Survey Data Report 2010" (ADR Center)

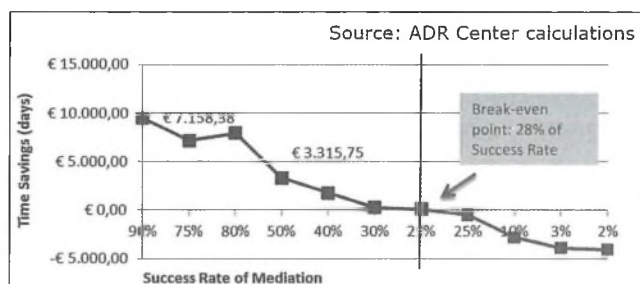
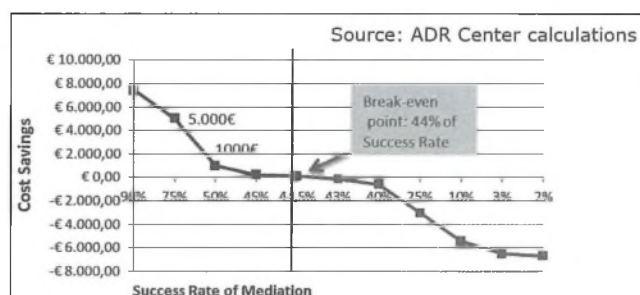
Πίνακας 7. Κόστος επίλυσης διαφορών

Είναι σαφές ότι όταν η διαμεσολάβηση στη διαδικασία δύο στάσεων είναι επιτυχής, οι αριθμοί είναι πραγματικά θετικοί. Ωστόσο, προκειμένου να προσδιοριστεί κατά πόσον η προσέγγιση της διαδικασίας δύο στάσεων εξακολουθούσε να είναι αποδοτική ως προς τον χρόνο και το κόστος στην περίπτωση που η διαδικασία διαμεσολάβησης ήταν *ανεπιτυχής*, η μελέτη έπρεπε να εξετάσει ποιο είναι το χαμηλότερο ποσοστό επιτυχίας διαμεσολάβησης και να προσδιορίσει εάν ακόμη και με χαμηλό ποσοστό επιτυχίας θα πρέπει να προτιμάται. Με άλλα λόγια, η μελέτη έπρεπε να βρει το νεκρό σημείο (break-even point), ήτοι το σημείο εξισορρόπησης στο οποίο η διαμεσολάβηση δεν δημιουργεί πλεονεκτήματα ούτε μειονεκτήματα⁵⁰.

Πίνακες 8 και 9. Εξοικονόμηση Χρόνου στο Βέλγιο (πάνω) και στην Ιταλία (κάτω)

Όσον αφορά την εξοικονόμηση χρόνου, για το Βέλγιο, το ποσοστό επιτυχίας 9% είναι το *νεκρό σημείο*, ήτοι το σημείο εκείνο στο οποίο η προσφυγή στη διαμεσολάβηση δεν δημιουργεί πλεονεκτήματα χρόνου, ενώ για την Ιταλία το ποσοστό αυτό είναι 4%. Με άλλα λόγια, το ποσοστό αποτυχίας της διαμεσολάβησης θα πρέπει να είναι 91% στο Βέλγιο και 96% στην Ιταλία, ώστε να μην δημιουργείται *καμία* προστιθέμενη αξία (εξοικονόμηση χρόνου) για τη βελγική και ιταλική κυβέρνηση και για τους πολίτες τους⁵¹.

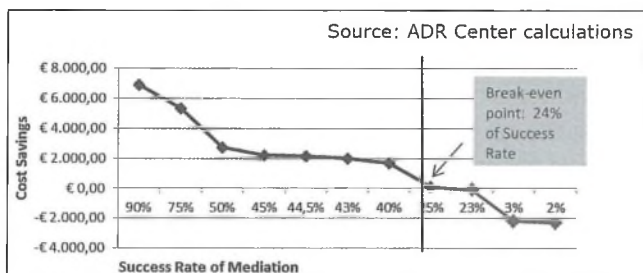
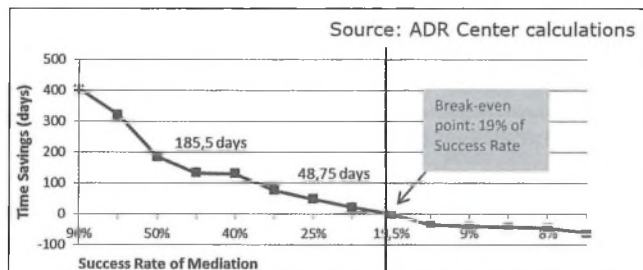
Πίνακες 10 και 11. Εξοικονόμηση Χρημάτων στο Βέλγιο (πάνω) και στην Ιταλία (κάτω)

Κατά τον ίδιο τρόπο, όσον αφορά την εξοικονόμηση χρημάτων για το Βέλγιο, το ποσοστό επιτυχίας 44% είναι

(50) Ibid, σ. 14.

(51) Ibid, σ. 15.

το νεκρό σημείο, ήτοι το σημείο εκείνο στο οποίο η προσφυγή στη διαμεσολάβηση δεν δημιουργεί οικονομικά πλεονεκτήματα, ενώ για την Ιταλία το ποσοστό αυτό είναι 28%. Με άλλα λόγια, το ποσοστό αποτυχίας της διαμεσολάβησης θα πρέπει να είναι 56% στο Βέλγιο και 72% στην Ιταλία, ώστε να μην δημιουργείται καμία προστιθέμενη αξία (εξοικονόμηση χρημάτων) για τη βελγική και ιταλική κυβέρνηση και για τους πολίτες τους⁵².

Πίνακες 12 και 13. Εξοικονόμηση Χρόνου (πάνω) και εξοικονόμηση χρημάτων (κάτω) στην Ευρώπη

Για να έχουμε μια καλύτερη προοπτική ως προς το ποιο επίπεδο υλοποίησης η διαμεσολάβηση μπορεί να εξοικονομήσει χρόνο και κόστος στα κράτη μέλη της ΕΕ, σημειώνουμε ότι το νεκρό σημείο στην ΕΕ ως προς τον χρόνο απαιτεί ποσοστό επιτυχίας 19%, ενώ το νεκρό σημείο για το κόστος είναι 24%.

Σημειωτέον ότι, σύμφωνα με την Έκθεση Δεδομένων του 2010⁵³, το μέσο κόστος των διαφορών είναι 10.449 ευρώ και το μέσο κόστος της διαμεσολάβησης είναι 2.497 ευρώ. Εάν η διαμεσολάβηση είναι επιτυχής, οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να εξοικονομήσουν περισσότερα από 7.500 ευρώ. Τα ίδια πορίσματα σχετικά με το μέσο κόστος των

διαφορών επιβεβαιώθηκαν εκ νέου και στη μελέτη Επανεκκίνησης του 2014 (The Rebooting Study)⁵⁴.

Η μελέτη του 2011 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ακόμη και με τα προφανή οφέλη τόσο από άποψη χρόνου και όσο και από άποψη κόστους, η επαγγελματική κατάρτιση και η προώθηση του θεσμού δεν επαρκούν από μόνα τους για να επιτύχουν την εξισορρόπηση μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών. Μια προτεινόμενη λύση ήταν η υιοθέτηση ορισμένων υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολάβηση. Ωστόσο, λόγω της έλλειψης ορθής πληροφόρησης, ο όρος «υποχρεωτικός» προκάλεσε αντίσταση, καθώς υποστηρίχθηκε ότι έρχεται σε αντίθεση με το βασικό στοιχείο της διαδικασίας, την εθελοντική προσφυγή στο θεσμό. Σε κάθε περίπτωση, η μελέτη υπογράμμισε τη σημασία των κινήτρων και των κυρώσεων, μέτρα, δηλαδή, που είχαν ήδη υιοθετηθεί από κάποια κράτη μέλη⁵⁵.

Σε συνέχεια της μελέτης του 2011, η μελέτη Επανεκκίνησης του 2014 είχε σχεδόν το ίδιο αποτέλεσμα. Στο πλαίσιο της μελέτης του 2014, διεξήχθη έρευνα για τον υπολογισμό του αριθμού, του κόστους και του χρόνου των διαμεσολαβήσεων, καθώς δεν υπήρχαν επαρκείς μηχανισμοί συλλογής δεδομένων από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Επιπλέον, ο στόχος της μελέτης ήταν να αξιολογήσει την εφαρμογή της Οδηγίας από τα κράτη μέλη και να προτείνει τόσο νομοθετικά όσο και μη νομοθετικά μέτρα για την αύξηση της χρήσης της διαμεσολάβησης⁵⁶.

Η εν λόγω Μελέτη συγκέντρωσε κάποια θετικά αποτελέσματα εκ πρώτης όψεως. Αρχικά, συμπέρανε ότι δεν υπήρχε ανάγκη βελτίωσης των κανονιστικών ρυθμίσεων της οδηγίας, όπως το ζήτημα της εμπιστευτικότητας και της τεχνικής κατάρτισης των διαμεσολαβητών⁵⁷. Ωστόσο, η

(54) De Palo G. et al, 'Rebooting' The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact Of Its Implementation And Proposing Measures To Increase The Number Of Mediations In The EU for the Directorate General For Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, (European Parliament, 2014) <http://www.adrcenter-international.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL-JURI_ET2014493042_EN.pdf> (Μελέτη Επανεκκίνησης 2014).

(55) De Palo G. et al, Quantifying the Cost of Not Using Mediation- a Data Analysis, for the Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs (European Parliament, 2011) <<http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/Paper-EU-Parliament-Giuseppe-De-Palo-dox.pdf>>, σ. 18.

(56) Μελέτη Επανεκκίνησης, σ. 11.

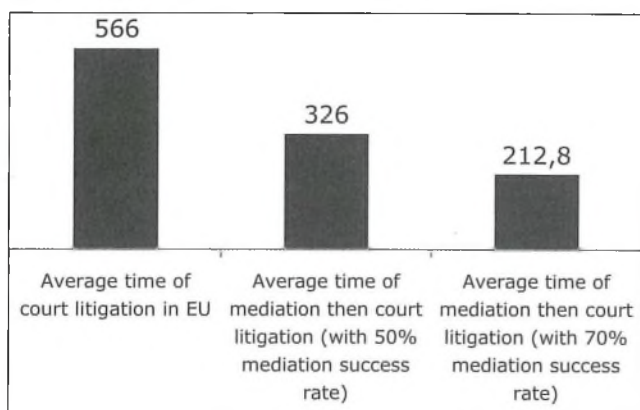
(57) De Palo G./D'Urso, Achieving a Balanced Relationship between Mediation and Judicial Proceedings, in Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citi-

(52) Ibid, σ. 16.

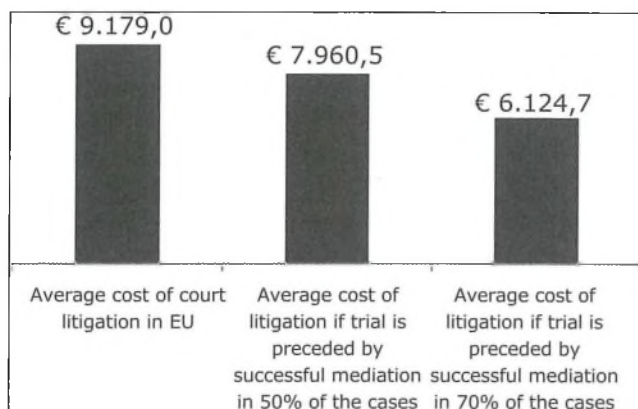
(53) ADR Center, A Survey Data Report on the Cost of Non ADR - Surveying and Showing the Actual Costs of Intra-Community Commercial Litigation, 2010 <<http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2016/04/Survey-Data-Report.pdf>>.

εισαγωγή ορισμένων υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολήβηση κρίθηκε απαραίτητη, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της εξισορρόπησης μεταξύ του αριθμού των διαμεσολήβσεων και των δικαστικών διαδικασιών⁵⁸.

Επιπλέον, μια ακόμη διαπίστωση της Μελέτης ήταν η επιβεβαίωση των συμπερασμάτων και ευρημάτων της προηγούμενης Μελέτης του 2011, δηλαδή, ότι ακόμη και ένα πολύ χαμηλό ποσοστό επιτυχίας διαμεσολήβσεων της τάξεως του 30% θα είχε σημαντικά οφέλη από άποψη χρόνου και κόστους⁵⁹.

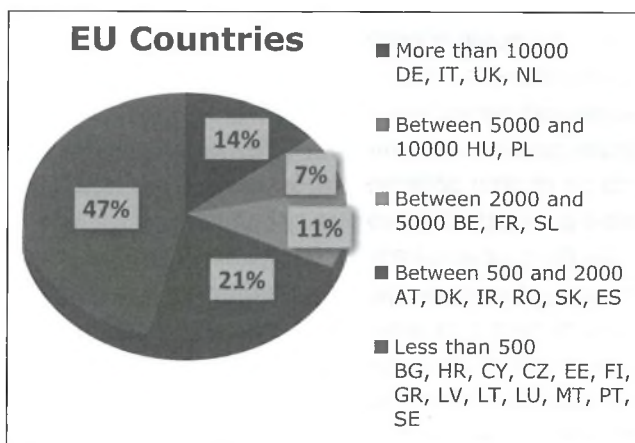
Πίνακας 14. Μέσος αριθμός ημερών μιας υπόθεσης στα δικαστήρια σε σύγκριση με τη διαμεσολήβηση⁶⁰

Πίνακας 15. Μέσο κόστος μιας υπόθεσης στα δικαστήρια σε σύγκριση με τη διαμεσολήβηση⁶¹

Τέλος, ένα βασικό συμπέρασμα της Μελέτης του 2013 ήταν ότι σχεδόν όλα τα κράτη μέλη αντιμετώπιζαν πολύ χαμηλά ποσοστά υποθέσεων διαμεσολήβησης⁶². Από τις παραπάνω από 20 εκατομμύρια υποθέσεις⁶³ στα αστικά δικαστήρια, πολύ λιγότερες από 1% προσέφυγαν στον θεσμό της διαμεσολήβησης. Το γεγονός αυτό κατέδειξε πως ο στόχος της Οδηγίας για εξισορρόπηση διαμεσολήβησης και δικαστικών διαδικασιών σε καμία περίπτωση δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Στα περισσότερα κράτη μέλη, ο αριθμός των υποθέσεων που επιχειρήθηκαν με διαμεσολήβηση ετησίως ήταν μικρότερος από 2.000 (βλ. Πίνακα 14). Μόνο πέντε κράτη μέλη ξεχώρισαν: η Γερμανία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, στα οποία παρατηρήθηκε ότι πάνω από 10.000 υποθέσεις υπήχθησαν στη διαδικασία της διαμεσολήβησης, και η Ιταλία, όπου ο αριθμός των διαμεσολήβσεων ανέρχεται σε πάνω από 200.000 υποθέσεις. Η επιτυχία της Ιταλίας αποδίδεται ως επί το πλείστον στο *opt-out* μοντέλο διαμεσολήβησης που έχει υιοθετήσει για ορισμένες μόνο αστικές και εμπορικές διαφορές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν όπως θα δούμε το 8% των συνοδικών υποθέσεων.

Πίνακας 16. Χρήση του θεσμού της διαμεσολήβησης από τα κράτη μέλη της ΕΕ⁶⁴

zens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, *The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016*, (European Union, 2016) <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>, σ. 25.

(58) Μελέτη Επανεκκίνησης 2014, σ. 162.

(59) Μελέτη Επανεκκίνησης, σ. 127.

(60) Μελέτη Επανεκκίνησης, σ. 125.

(61) Μελέτη Επανεκκίνησης, σ. 127.

(62) Μελέτη Επανεκκίνησης, σ. 162.

(63) Το νούμερο αυτό είναι ενδεικτικό, σύμφωνα με δεδομένα που συνέλεξε το Κέντρο Εναλλακτικής Επίλυσης Διαφορών (ADR Center)- βλ. *De Palo G./Canessa R., New Trends for ADR in the European Union*, in *Pablo Cortés* (ed), *The New Regulatory Framework for Consumer Dispute Resolution* (OUP 2016), σ. 427· ADR Center International, <<https://www.adrcenterinternational.com/>>.

(64) Τα δεδομένα αυτά αντλήθηκαν από τη Μελέτη Επανεκκίνησης του 2014. Βλ. Μελέτη Επανεκκίνησης 2014, σ. 6.

Με βάση τα αποτελέσματα της μελέτης, η επιλογή μεταξύ των μοντέλων opt-out και opt-in φαίνεται σχετικά εύκολη: συγκρίνοντας τον αριθμό των διαμεσολαβήσεων που προκύπτει από τα δύο μοντέλα, *opt-in* και *opt-out* η ζυγαριά κλίνει αρκετά προς το δεύτερο. Για τον λόγο τούτο, αξίζει να εξετασθούν τα δύο αυτά μοντέλα, ιδίως από τη στιγμή που σε πανευρωπαϊκό επίπεδο έχει σημειωθεί πολύ μικρός αριθμός διαμεσολαβήσεων. Έχει ιδιαίτερη δε σημασία να εξετάσουμε το Ιταλικό Μοντέλο, το οποίο κρίνεται ως το πιο αποτελεσματικό σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

4.2. Opt-in και Opt-out μοντέλα Διαμεσολάβησης. Το Ιταλικό Μοντέλο

Μία –τρέχουσα– τάση στην ΕΕ είναι τα κράτη μέλη να εισάγουν σταδιακά κάποια υποχρεωτικά στοιχεία στη διαμεσολάβηση ή κάποιο σύστημα με κίνητρα ή κυρώσεις. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι μηχανισμοί διαμεσολάβησης κάθε χώρας διαφέρουν σημαντικά από τους ρόλους που υιοθετήθηκαν στην ΕΕ, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα ένα μη εναρμονισμένο σύστημα διαμεσολάβησης στην ΕΕ. Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν υποχρεωτικά στοιχεία, τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να υπογράψουν κάποια συμφωνία προκειμένου να ξεκινήσουν τη διαδικασία διαμεσολάβησης (opt-in μοντέλο διαμεσολάβησης). Κάτι τέτοιο συμβαίνει και στις περιπτώσεις όπου απαιτείται αρχική πρώτη συνεδρία. Η πρώτη συνεδρία δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τα μέρη βρίσκονται σε διαμεσολάβηση, καθώς μία τέτοια συνεδρία μπορεί να είναι ενημερωτική.

Αντίθετα, μόνο η Ιταλία υιοθέτησε ένα μοντέλο opt-out όπου τα μέρη εξ ορισμού υποβάλλονται σε διαμεσολάβηση σε ορισμένες αστικές και εμπορικές διαφορές, αλλιώς μετά την πρώτη συνεδρία μπορούν να αποφασίσουν να αποχωρήσουν από τη διαδικασία. Αυτό το μοντέλο διαμεσολάβησης έφερε εκπληκτικά αποτελέσματα όπως είδαμε παραπάνω.

Το Ιταλικό Μοντέλο Διαμεσολάβησης⁶⁵

Η Ιταλία είναι η μόνη χώρα στην ΕΕ που έχει υιοθετήσει ένα μοντέλο opt-out. Ήδη από το 1993, η Ιταλία είχε

εισαγάγει τον θεσμό της διαμεσολάβησης⁶⁶. Ωστόσο, παρά την ύπαρξη σχετικής νομοθεσίας για τη διαμεσολάβηση, δεν είχαν καταγραφεί περιπτώσεις διαμεσολάβησης σε εμπορικές υποθέσεις⁶⁷. Αυτό άλλαξε μετά το 2011, ενόψει της νέας οδηγίας για τη διαμεσολάβηση. Με κυβερνητικό διάταγμα, η υπαγωγή ορισμένων υποθέσεων σε διαμεσολάβηση έγινε βασική προϋπόθεση παραδεκτού για τη δικαστήρια. Ωστόσο, περί τα τέλη του 2012, το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι για να υπαχθούν υποθέσεις σε υποχρεωτική διαμεσολάβηση απαιτείται ψήφιση νομοσχεδίου από τη Βουλή⁶⁸. Αυτό οδήγησε σε δραστική μείωση του αριθμού των υπαγόμενων υποθέσεων σε διαμεσολάβηση, δεδομένου ότι η απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου σταμάτησε κάθε σχετική διαδικασία. Ωστόσο, το 2013 η Βουλή ψήφισε νέο νομοσχέδιο για τη διαμεσολάβηση, το οποίο περιλάμβανε ορισμένες νέες και καινοτόμες μεταρρυθμίσεις⁶⁹.

Ορισμένες από τις βασικές ρυθμίσεις του ιταλικού μοντέλου διαμεσολάβησης είναι οι εξής:

- Υποχρεωτική πρώτη σύσκεψη με διαμεσολαβητή, για υποθέσεις που σχετίζονται με την κοινή ιδιοκτησία, την ακίνητη περιουσία, τη διανομή, κληρονομίες, οικογενειακές συμφωνίες, τη μίσθωση, τον δανεισμό, τη μίσθωση επιχειρήσεων, την ιατρική αμέλεια, τη δυσφήμιση διά του Τύπου, την ασφάλιση και τα τραπεζικά και χρηματοοικονομικά συμβόλαια και προϊόντα. Αυτές οι υποθέσεις αντιπροσωπεύουν το 8% των συνολικών υποθέσεων ενώπιον των δικαστηρίων.

- Το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσφυγή σε διαμεσολάβηση ακόμη και σε εκκρεμείς υποθέσεις.

- Όταν η διαμεσολάβηση αποτελεί προϋπόθεση για την εισαγωγή της υπόθεσης στο δικαστήριο, η προϋπόθεση αυτή πληρούται ακόμα και όταν η πρώτη συνεδρία λήξει χωρίς συμφωνία (ευχερής απεμπλοκή- *opt-out*).

(65) *De Palo G./Canessa R.*, New Trends for ADR in the European Union, in *Pablo Cortés* (ed), *The New Regulatory Framework for Consumer Dispute Resolution* (OUP 2016), σ. 416· *De Palo/C. Massidda*, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation*· *M. Schonewille/Dr. F. Schonewille* (eds) (Eleven International Publishing, 2014) σ. 220· *Canessa R.*, *New Trends For ADR In The EU In The Transformation Of Consumer Dispute Resolution In The EU* (College Court, University of Leicester, September 2015).

(66) Νόμος 580/1993, ο οποίος θέσπισε επιτροπές διαμεσολάβησης και διαιτησίας για ορισμένες B2B και B2C διαφορές.

(67) Μελέτη Επανακκίνησης, σ. 39· *G. De Palo/C. Massidda*, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation*· *M. Schonewille/Dr. F. Schonewille* (eds) (Eleven International Publishing, 2014) σ. 220, 18· *Canessa R.*, *New Trends For ADR In The EU In The Transformation Of Consumer Dispute Resolution In The EU* (College Court, University of Leicester, September 2015).

(68) Απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 6ης Δεκεμβρίου 2012, No 272, O.J. 12 Δεκ 2012, 15. European Commission, Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52/EC – the ‘Mediation Directive’ Final Report, (17/10/2013, updated 16/3/2016) σ. 72.

(69) Law Decree 69/2013, which amended Law Decree 28/2010.

- Κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμετοχής στην πρώτη συνεδρία.

- Μη επιβολή κυρώσεων για μη συνέχιση της διαδικασίας από την πρώτη συνάντηση.

- Οικονομικά πλεονεκτήματα για τα μέρη.

Το παραπάνω opt-out μοντέλο, παρότι αφορά μόνο το 8% των υποθέσεων, επέφερε εξαιρετικά αποτελέσματα. Για το υπόλοιπο 92% ισχύει το μοντέλο της εκούσιας υπαγωγής στη διαμεσολάβηση με κίνητρα ή/και κυρώσεις, όπως είδαμε παραπάνω. Συνοπτικά, τα ποσοστά επιτυχίας του opt-out μοντέλου είναι ενθαρρυντικά. Το 2015 από τις 196,247 υποθέσεις που υπήχθησαν σε διαμεσολάβηση συνολικά, οι 81,6% υπήχθησαν λόγω του θεσμού της υποχρεωτικής πρώτης συνεδρίας (160,137 υποθέσεις) με μέσο ποσοστό επιτυχίας 44%⁷⁰.

4.4. Η Διαμεσολάβηση στην ΕΕ σήμερα. Η Έκθεση της Επιτροπής και οι Παρεπόμενες Μελέτες

Η Μελέτη του 2016

Σύμφωνα με το άρθρο 11 της Οδηγίας για τη διαμεσολάβηση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει έως το 2016 να υποβάλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας (Η Έκθεση της Επιτροπής 2016)⁷¹. Η έκθεση θα έπρεπε να εξετάσει την εξέλιξη της διαμεσολάβησης σε ολόκληρη την ΕΕ και τον αντίκτυπο της Οδηγίας στα κράτη μέλη. Στο πλαίσιο της προετοιμασίας της έκθεσης, πραγματοποιήθηκε μελέτη για την αξιολόγηση και εφαρμογή της οδηγίας το 2013, η οποία επικαιροποιήθηκε το 2016 (Η μελέτη του 2016)⁷². Η μελέτη παρά τα θετικά αποτελέσματα, υπογράμμισε και πάλι τις ελλείψεις των υφιστάμενων μηχανισμών διαμεσολάβησης, όπως ήδη είχαν επιβεβαιώσει οι προηγούμενες

μελέτες, και κυρίως την έλλειψη ισορροπίας μεταξύ της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών.

Η μελέτη του 2016⁷³ δεν διαφοροποιήθηκε σημαντικά από τα ευρήματα των προηγούμενων μελετών, όπως αναπτύχθηκαν παραπάνω. Ωστόσο, η μελέτη αυτή ήταν η βασική πηγή ενημέρωσης της Επιτροπής κατά τον χρόνο σύνταξης της Έκθεσής της. Τα πιο βασικά ευρήματα της μελέτης του 2016 είναι τα εξής⁷⁴:

- Σε ορισμένα κράτη μέλη, όπου υπήρχαν ήδη συστήματα διαμεσολάβησης και όπου η έναρξη ισχύος της οδηγίας δεν επέφερε σχεδόν καθόλου νέες αλλαγές, οι εμπλεκόμενοι φορείς επιβεβαίωσαν ότι η προώθηση της πρόσβασης σε εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης διαφορών και η εξισορρόπηση της σχέση μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών δεν συνδέονται με τη μεταφορά της οδηγίας.

- Επιπλέον, οι εμπλεκόμενοι φορείς επιβεβαίωσαν ότι οι διαδικασίες διαμεσολάβησης, ακόμη και αν δεν ήταν επιτυχείς, βοήθησαν τα μέρη να προσεγγίσουν καλύτερα τις θέσεις τους και συνέβαλαν αποτελεσματικά στην ομαλότερη λειτουργία των επακόλουθων δικαστικών διαδικασιών.

- Οι στόχοι που τέθηκαν με την οδηγία δεν έχουν επιτευχθεί πλήρως. Κύριοι λόγοι φαίνονται να είναι η έλλειψη πληροφόρησης του κοινού, η έλλειψη συνεργασίας των νομικών επαγγελματιών, αλλά και η επί πολλαίς έτη καλλιέργημένη κουλτούρα διένεξης και προσφυγής στα δικαστήρια.

- Η εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολάβηση είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα.

- Η υιοθέτηση κωδίκων δεοντολογίας σε εθνικό επίπεδο θεωρείται επίσης από τα ενδιαφερόμενα μέρη ως σημαντικό εργαλείο για τη διασφάλιση της ποιότητας της διαμεσολάβησης.

Η Έκθεση της Επιτροπής του 2016

Η Έκθεση του 2016, όπως αναφέρθηκε, χρησιμοποίησε τη μελέτη του 2016 ως μία από τις βασικές πηγές πληροφοριών. Τα συμπεράσματα της Έκθεσης ήταν παρόμοια με αυτά της Μελέτης. Εντούτοις, ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που έθιξε η έκθεση είναι το γεγονός ότι ήταν εξαιρετικά δύσκολο να συγκεντρωθούν πλήρη στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη διαμεσολάβηση, όσον αφορά τον αριθμό των υποθέσεων διαμεσολάβησης, τη μέση χρονική διάρκεια και τα ποσοστά επιτυχίας των διαδικασιών διαμεσολάβησης, με ιδιαίτερη έμφαση στη διασυνοριακή διαμεσολάβηση, ενώ

(70) De Palo G./D'Urso, Achieving a Balanced Relationship between Mediation and Judicial Proceedings, in Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016 (European Union, 2016) <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>, σ. 23.

(71) European Commission, Report from The Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the Application of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters, COM (2016) 542 final (Η Έκθεση της Επιτροπής 2016).

(72) European Commission, Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52/EC – the 'Mediation Directive' Final Report, (17/10/2013, updated 16/3/2016) (Η Μελέτη του 2016).

(73) European Commission, Study for an evaluation and implementation of Directive 2008/52/EC – the 'Mediation Directive' Final Report, (17/10/2013, updated 16/3/2016) (Η Μελέτη του 2016).

(74) Ibid, σ. 78.

καταδεικνύεται ότι δεν υπήρχαν πλήρη και συγκρίσιμα στοιχεία για ορισμένες διαδικασίες στο σύνολό τους⁷⁵.

Η έλλειψη δεδομένων και πληροφόρησης αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και από τις προηγούμενες μελέτες, οι οποίες στήριξαν τα ευρήματά τους σε έρευνες και εκθέσεις αποκλειστικά διεξαχθείσες στο πλαίσιο των εν λόγω μελετών. Το δε ζήτημα έλλειψης μηχανισμών απόκτησης στατιστικών στοιχείων εξετάστηκε από όλες τις προηγούμενες μελέτες, ωστόσο δέκα χρόνια μετά την οδηγία του 2008, δεν έχει γίνει τίποτα για τη βελτίωση της ποιότητας της συλλογής δεδομένων.

Εκτός από τα παραπάνω, η έκθεση κατέληξε στο ότι η διαμεσολάβηση θεσπίστηκε με σκοπό να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην εναλλακτική επίλυση των διαφορών, να προαχθεί η φιλική διευθέτησή τους και να εξασφαλιστεί ότι οι διάδικοι που προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση μπορούν να βασίζονται σ' ένα προβλέψιμο νομικό πλαίσιο. Περαιτέρω, η έκθεση συμπλήρωσε ότι η διαμεσολάβηση μπορεί να συνδράμει στην αποφυγή περιττών δικαστικών προσφυγών που επιβαρύνουν τους φορολογούμενους και στη μείωση του χρόνου και του κόστους που συνεπάγονται οι προσφυγές στα δικαστήρια⁷⁶.

Επιπλέον, η έκθεση προσθέτει ότι η οδηγία είχε σοβαρό αντίκτυπο στη νομοθεσία των κρατών μελών, δεδομένου ότι τα περισσότερα κράτη μέλη εισήγαγαν τον θεσμό της διαμεσολάβησης όχι μόνο σε διασυννοιακές διαφορές, όπως πρότεινε η οδηγία, αλλά και σε καθαρά εγχώριες διαφορές. Κάτι τέτοιο μπορεί να καλλιεργήσει μια νοοτροπία εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών.

Τέλος, στην έκθεση υπογραμμίζεται ότι η οδηγία αύξησε την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη διαμεσολάβηση στα κράτη μέλη και καθιέρωσε τον μηχανισμό σε χώρες που δεν είχαν εξετάσει ποτέ τον εν λόγω θεσμό πριν από τη θέσπιση της οδηγίας.

Η Ομάδα Εργασίας του 2016

Μετά την έκθεση του 2016, συγκροτήθηκε τον Νοέμβριο του 2016 ομάδα εργασίας σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση⁷⁷. Δύο σημαντικά θέματα που εξετάστηκαν ήταν η επίτευξη ισορροπημένης σχέσης

μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών και η μέτρηση της αποτελεσματικότητας της οδηγίας. Το συμπέρασμα ήταν ότι η διαμεσολάβηση χρησιμοποιείται σε λιγότερο από το 1% των υποθέσεων στο δικαστήριο: για 1 διαμεσολάβηση, 100 υποθέσεις κατατίθενται στο δικαστήριο. Η μόνη εξαίρεση είναι τα αποτελέσματα που είχε η εφαρμογή του μοντέλου που χρησιμοποιείται στην Ιταλία σε ορισμένες αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Το υιοθετημένο στην Ιταλία μοντέλο της υποχρεωτικής διαμεσολάβησης αναδεικνύεται ως βέλτιστη πρακτική σε σύγκριση με τα λοιπά μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί στην Ευρώπη.

Η μελέτη εξέτασε λεπτομερώς τα μοντέλα διαμεσολάβησης που υιοθετήθηκαν στην ΕΕ και, όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, πρότεινε την ταξινόμηση των μοντέλων. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε, η μελέτη υπογράμμισε την ανάγκη να μετρηθεί η σχέση ισορροπίας μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών, προτείνοντας μια μεθοδολογία μέτρησης και απεικόνισης του βαθμού στον οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να επιτύχουν αυτή την ισορροπία. Μερικά από τα βασικά ευρήματα της μελέτης είναι τα εξής⁷⁸:

- Κατά την εφαρμογή της οδηγίας φαίνεται ότι υπάρχουν τέσσερα διαφορετικά μοντέλα διαμεσολάβησης: (α) *Πλήρως εθελοντική διαμεσολάβηση*, (β) *εθελοντική διαμεσολάβηση με κίνητρα και κυρώσεις*, (γ) *διαμεσολάβηση που απαιτεί μία αρχική συνεδρία*, και (δ) *πλήρως υποχρεωτική διαμεσολάβηση*.

- Αυτά τα τέσσερα μοντέλα εφαρμόστηκαν με διαφορετικό τρόπο από τα κράτη μέλη, ανάλογα με τις υπαγόμενες σε αυτά διαφορές.

- Από την ανάλυση των τεσσάρων μοντέλων προέκυψε ότι το μοντέλο διαμεσολάβησης που απαιτεί μία αρχική συνεδρία συνδυάζει τα πιο αποτελεσματικά στοιχεία τόσο των εθελοντικών όσο και των υποχρεωτικών μοντέλων.

- Για να μετρηθεί η αποτελεσματικότητα ενός μοντέλου διαμεσολάβησης σε μια δεδομένη δικαιοδοσία πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν τόσο ο αριθμός των διαμεσολάβησης όσο και το ποσοστό επιτυχίας τους.

- Ο στόχος πρέπει να είναι ταυτόχρονα: περισσότερες από μία διαμεσολάβηση για κάθε δύο περιπτώσεις ενώπιον δικαστηρίου και ποσοστό επιτυχίας της διαμεσολάβησης άνω του 50%.

Προκειμένου να μετρηθεί η ισορροπία μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών υποθέσεων και των ποσοστών επιτυχίας διαμεσολάβησης, η μελέτη πρότεινε τους ακόλουθους δείκτες⁷⁹:

(78) Ομάδα Εργασίας 2016, σ. 11 επ., σ. 18 επ.

(79) Ομάδα Εργασίας 2016, 18.

(75) Η Έκθεση της Επιτροπής 2016, σ. 5.

(76) Η Έκθεση της Επιτροπής 2016, σ. 13.

(77) Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016, (European Union, 2016) <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)> (Ομάδα Εργασίας 2016).

Indicator 1: Balance Relationship Index (Mediations/Cases in Court). In a given mediation model, it is suggested that one index of effectiveness can be the ratio between the number of mediations and the number of judicial proceedings in court.

$$\text{Balanced Relationship Index} = \frac{\text{Number of Mediations}}{\text{Number of Judicial Proceedings}} \times 100 \%$$

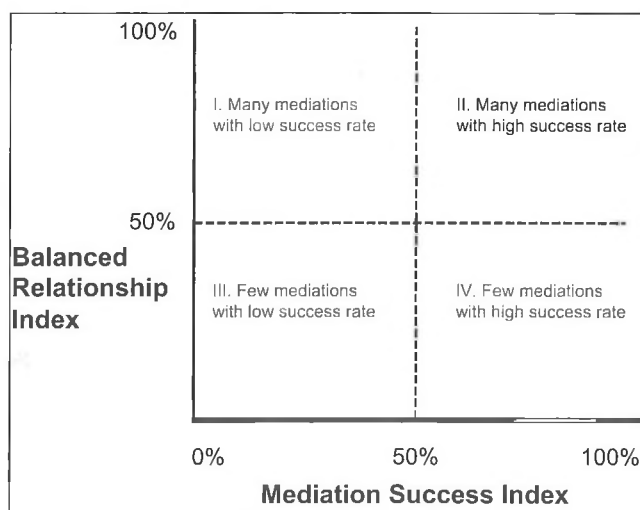
Δείκτης 1. Σχέση Εξισορρόπησης (Διαμεσολαβήσεις/Υποθέσεις στο Δικαστήριο)

Indicator 2: Success Mediation Rate. Numbers of mediations are not, alone, sufficient to evaluate a system. On a system-wide level, an effective mediation policy should also take into account that unsuccessful mediations are a burden on the parties and delay them from accessing the courts.

$$\text{Success Mediation Index} = \frac{\text{Number of Successful Mediations}}{\text{Number of Mediations}} \times 100 \%$$

Δείκτης 2. Ποσοστό Επιτυχών Διαμεσολαβήσεων

Οι παραπάνω δείκτες μπορούν περαιτέρω να χρησιμοποιηθούν για να απεικονίσουν την αποτελεσματικότητα του εκάστοτε συστήματος Διαμεσολάβησης. Έτσι, η σχέση εξισορρόπησης (Διαμεσολαβήσεις/Υποθέσεις στο Δικαστήριο x 100) σε συνάρτηση με τα ποσοστά επιτυχίας των διαμεσολαβήσεων (Αριθμός Επιτυχών Διαμεσολαβήσεων/Αριθμός Συνοδικών Διαμεσολαβήσεων x 100) σε ένα δεδομένο κράτος μέλος μπορεί να απεικονισθεί στο παρακάτω πλέγμα:

Πίνακας 17. Πλέγμα απεικόνισης της αποτελεσματικότητας της διαμεσολάβησης

Ένα επιτυχημένο μοντέλο Διαμεσολάβησης τοποθετείται στο δεύτερο τεταρτημόριο, με τουλάχιστον 50 διαμεσολαβήσεις για κάθε 100 δικαστικές υποθέσεις και συγχρόνως επιτυχής έκβαση διαμεσολαβήσεων άνω του 50%.

• Τέλος η ομάδα εργασίας του 2016 στην έκθεσή της κατέληξε στο ότι τα κράτη μέλη δεν έχουν εφαρμόσει την οδηγία με ομοιογενή τρόπο, υιοθετώντας διαφορετικά μοντέλα και ρυθμιστικά πλαίσια. Πάρα ταύτα από τη διαδικασία αυτή προέκυψαν κάποιες βέλτιστες πρακτικές (π.χ. βλ Ιταλία). Ωστόσο, οκτώ χρόνια μετά, η Οδηγία φαίνεται να έχει εξαντλήσει τα περιθώρια περαιτέρω ευαισθητοποίησης σχετικά με τη χρήση της διαμεσολάβησης.

Η έκθεση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων 2017

Η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων (ΕΝΘ) υποστήριξε ότι μια έκθεση μεταφοράς με βάση την έκθεση της Επιτροπής του 2016 συνιστά μια χρονικά κατάλληλη ευκαιρία για να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος που έχει η οδηγία για τη διαμεσολάβηση στα κράτη μέλη⁸⁰. Τα συμπεράσματα της ΕΝΘ στη σχετική έκθεσή της κινήθηκαν στο ίδιο μήκος κύματος με την έκθεση της Επιτροπής του 2016. Η ΕΝΘ παρατήρησε ότι σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έχουν επιλέξει να επεκτείνουν τις απαιτήσεις της οδηγίας σε εγχώριες υποθέσεις. Επιπλέον τόνισε ότι η υιοθέτηση κωδικών συμπεριφοράς αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη διασφάλιση της ποιότητας της διαμεσολάβησης. Ωστόσο η ΕΝΘ συντάχθηκε με τα ευρήματα των προηγούμενων εκθέσεων και μελετών σχετικά με τη δυσκολία συγκέντρωσης εμπειριστωμένων στατιστικών δεδομένων.

(80) Έκθεση της 27 Ιουνίου 2017 της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας 2008/52/ΕΚ (Έκθεση ΕΝΘ 2017).

5. Προτάσεις στον Ευρωπαϊκό Χώρο για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της Οδηγίας 2008/52/ΕΚ

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να δούμε τι άλλο θα μπορούσε να γίνει ώστε να προαχθεί αποτελεσματικότερα η χρήση της διαμεσολήβησης. Οι προηγούμενες μελέτες και εκθέσεις τόσο της Επιτροπής όσο και των ομάδων εργασίας έθεσαν κάποια βασικά θεμέλια πάνω στα οποία μπορεί να δομηθεί ένα εναρμονισμένο και αποτελεσματικό σύστημα διαμεσολήβησης στην Ευρώπη. Πριν όμως διατυπωθούν οι επιμέρους προτάσεις, είναι σημαντικό να δούμε τη συμβατότητα μίας ρύθμισης που θα προβλέπει μία πρώτη υποχρεωτική συνεδρία προς το ενωσιακό δίκαιο. Σημείο αναφοράς συνιστά η απόφαση ορόσημο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην υπόθεση *Alassini*.

5.1. Υπόθεση *Alassini*

Σε μια απόφαση ορόσημο για την αρχή της απρόσκοπτης πρόσβασης στη δικαιοσύνη, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέτασε τις προϋποθέσεις υποχρεωτικού εξωδικαστικού διακανονισμού, όπως αυτές μεταφέρθηκαν δυνάμει της Οδηγίας 2002/22/ΕΚ για την καθολική υπηρεσία⁸¹.

Συγκεκριμένα, στην υπόθεση *Alassini*⁸², το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο εξέτασε τους ισχυρισμούς των Παρόχων ότι η καθ' αυτών αγωγή δεν μπορούσε να προχωρήσει λόγω των προϋποθέσεων του ιταλικού δικαίου σχετικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, σύμφωνα με το οποίο τα μέρη υποχρεούνταν σε προσπάθεια εξωδικαστικής επίλυσης της διαφοράς πριν την προσφυγή στα δικαστήρια. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, έκρινε ότι αυτή η απαίτηση του νόμου για εξωδικαστική επίλυση της διαφοράς πριν την προσφυγή στα δικαστήρια δεν παραβίαζε ούτε την αρχή της ισότητας και της αποτελεσματικότητας ούτε το δικαίωμα δικαστικής προστασίας⁸³.

Το ΔΕΚ δημιουργήσε έναν ασφαλή λιμένα για τις απαιτούμενες προϋποθέσεις της υποχρεωτικής εξωδικαστικής επίλυσης. Σύμφωνα με την απόφαση τα υποχρεωτικά συστήματα εξωδικαστικής επίλυσης πρέπει: (α) να μην καταλήγουν σε δεσμευτικές για τα μέρη αποφάσεις, (β) να

μην προκαλούν σημαντική καθυστέρηση, (γ) να αναστέλλουν την παραγραφή των αξιώσεων και (δ) να μην αυξάνουν το κόστος.

Το σκεπτικό του ΔΕΚ για την επιβολή εξώδικης διαδικασίας επιλύσεως των διαφορών είναι όντως σημαντικό:

«Η επιβολή εξώδικης διαδικασίας επιλύσεως των διαφορών, όπως αυτή που προβλέπεται από την επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης εθνική κανονιστική ρύθμιση, δεν είναι, ενόψει των ακριβών λεπτομερειών λειτουργίας της εν λόγω διαδικασίας που αναφέρονται στις σκέψεις 54 έως 57 της παρούσας αποφάσεως, δυσανάλογη σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Πράγματι, αφενός, όπως η γενική εισαγγελεία διαπίστωσε στο σημείο 47 των προτάσεων της, δεν υφίσταται ηπιότερη εναλλακτική λύση έναντι της εφαρμογής υποχρεωτικής διαδικασίας, δεδομένου ότι η εισαγωγή μιας καθαρά προαιρετικής εξώδικης διαδικασίας διευθετήσεως των διαφορών δεν αποτελεί εξίσου αποτελεσματικό μέσο για την επίτευξη των εν λόγω σκοπών. Αφετέρου, δεν υφίσταται πρόδηλη δυσαναλογία μεταξύ των σκοπών αυτών και των ενδεχομένων μειονεκτημάτων που προκαλεί ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της εξώδικης διαδικασίας συμβιβασμού»⁸⁴.

Τηρουμένων των αναλογιών, η υπόθεση *Alassini* άνοιξε τον δρόμο για την εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολήβηση. Τέτοιοι υποχρεωτικοί μηχανισμοί μπορεί να εισαχθούν αρκεί να τηρούνται οι τέσσερις βασικές προϋποθέσεις που θέτει η απόφαση, όπως είδαμε παραπάνω.

Κατόπιν αυτού, και λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων στη διαμεσολήβηση μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αποτελεσματικότητα του θεσμού, στο σημείο αυτό αξίζει να αναλυθούν περαιτέρω οι προτάσεις και οι συστάσεις της Επιτροπής και των ομάδων εργασίας.

5.2. Η Μελέτη του 2011: Η προσέγγιση «carrot and stick» (καρότου-μαστίγιου)

Η μελέτη του 2011⁸⁵ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση και η προώθηση της διαμεσολήβησης δεν ήταν επαρκή μέτρα. Υπογραμμίστηκε ότι οι νομοθέτες έπρεπε να «ωθήσουν» τους πολί-

(81) Οδηγία 2002/22/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Μαρτίου 2002 για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Οδηγία Καθολικής Υπηρεσίας) (2002) OJ L108/5.

(82) *Rosalba Alassini v Telecom Italia SpA* (C-317/08), *Filomena Califano v Wind SpA* (C-318/08), *Lucia Anna Giorgialacono v Telecom Italia SpA* (C-319/08) and *Multiservice Srl v Telecom Italia SpA* (C-320/08).

(83) Απόφαση *Alassini*, σκ. 66.

(84) Απόφαση *Alassini*, σκ. 65.

(85) *De Palo G. et al*, Quantifying the Cost of Not Using Mediation - a Data Analysis, for the Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs (European Parliament, 2011) <http://www.adrccenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/Paper-EU-Parliament-Giuseppe-De-Palo-dox_.pdf>.

τες να χρησιμοποιήσουν τη διαμεσολάβηση. Ένας τέτοιος τρόπος ώθησης είναι με τη χρήση κινήτρων. Με καυστικό τρόπο, η Μελέτη τόνισε ότι «ένα επιτυχημένο σχέδιο υλοποίησης και εφαρμογής της διαμεσολάβησης θα πρέπει να περιλαμβάνει κίνητρα («καρότα») και κανονισμούς («μαστίγια») για να παρακινήσει τους ενδιαφερόμενους σε κάθε επίπεδο να συμμετάσχουν στη διαδικασία διαμεσολάβησης [προσέγγιση του καρότου και του μαστίγιου]⁸⁶. Η Μελέτη πρότεινε τα ακόλουθα κίνητρα-καρότα και κανονισμούς-μαστίγια για να ενθαρρύνουν τη χρήση της διαμεσολάβησης: (α) εισαγωγή υποχρεωτικών στοιχείων όπως το ιταλικό μοντέλο, (β) φορολογικά κίνητρα, με τη χορήγηση φορολογικών πιστώσεων ή φορολογικών επιστροφών, (γ) επιστροφή των δικαστικών τελών, δαπανών κτλ. κατά την επιτυχή έκβαση της διαμεσολάβησης, και (δ) κίνητρα προς τους δικαστές, ενθαρρύνοντας τους δικαστές να προωθούν τη διαμεσολάβηση.

5.3. Η Μελέτη Επανεκκίνησης 2014: Η προσέγγιση «επανεκκίνησης»

Η Μελέτη Επανεκκίνησης του 2014⁸⁷ υπογράμμισε ότι ο νομοθέτης οφείλει να τονίσει ιδιαίτερα τον στόχο της οδηγίας για τη διαμεσολάβηση, ήτοι την εξισορρόπηση του αριθμού της διαμεσολάβησης και των δικαστικών διαδικασιών. Έτσι, μετά την προσεκτική μελέτη των ευρημάτων της μελέτης επανεκκίνησης του 2014, προτάθηκαν τρεις επιλογές⁸⁸:

1. Απαιτηση αριθμού-στόχου εξισορροπημένης σχέσης διαμεσολαβήσεων/δικαστικών υποθέσεων: Μια δυνατότητα είναι μέσω της θέσπισης στόχου όσον αφορά τον αριθμό εξισορροπημένης σχέσης διαμεσολαβήσεων-δικαστικών υποθέσεων (Balanced Relationship Target Number Requirement BRTN). Ουσιαστικά, το BRTN θα λειτουργούσε ως μηχανισμός που θα απαιτούσε από κάθε κράτος μέλος να πετύχει ένα συγκεκριμένο ποσοστό ή αριθμό-στόχο σε σχέση με τον συνολικό αριθμό αστικών και εμπορικών και

θα αναφέρει ετησίως τις επιδόσεις τους – ένα είδος βασικού δείκτη απόδοσης (key performance indicator).

2. Υποχρεωτικά στοιχεία στη διαμεσολάβηση: Μια άλλη δυνατότητα είναι μια πιο άμεση προσέγγιση, η οποία προβλέπει υποχρεωτικά στοιχεία στη διαμεσολάβηση (βλ. Ιταλικό μοντέλο) σε ορισμένες αστικές και εμπορικές υποθέσεις. Η επιλογή αυτή προτάθηκε με βάση τη μελέτη του 2011, υιοθετώντας την προσέγγιση δύο στάσεων, ήτοι μίας υποχρεωτικής πρώτης συνεδρίας διαμεσολάβησης.

3. Ουδέτερη στάση: Τέλος, η άλλη προτεινόμενη επιλογή ήταν να μην αναληφθεί καμία περαιτέρω δράση, δεδομένου ότι η οδηγία είχε θετικά αποτελέσματα ως προς την καθοδήγηση των κρατών μελών σχετικά με τις βέλτιστες νομοθετικές πρακτικές για τα συστήματα διαμεσολάβησης.

5.4. Η Πρόταση της Επιτροπής 2016

Η έκθεση του 2016⁸⁹ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν κρίνεται αναγκαία επί του παρόντος η αναθεώρηση της οδηγίας, αλλά ότι η εφαρμογή της επιδέχεται περαιτέρω βελτιώσεις, εάν τα κράτη μέλη αυξήσουν τις προσπάθειές τους για να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη χρήση της διαμεσολάβησης μέσω των διαφόρων μέσων και μηχανισμών που προβλέπονται στην Οδηγία. Ειδικότερα, η Επιτροπή τόνισε την ανάγκη τα δικαστήρια να παροτρύνουν περισσότερους διαδίκους να προσφεύγουν στη διαμεσολάβηση⁹⁰. Επιπλέον, η έκθεση πρότεινε την εισαγωγή ορισμένων κινήτρων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως οι οικογενειακές διαφορές, θα πρέπει να εισαχθούν υποχρεωτικές ενημερωτικές συνεδριάσεις. Σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή δήλωσε ότι θα συνεχίσει να συγχρηματοδοτεί έργα που σχετίζονται με τη διαμεσολάβηση μέσω του προγράμματος «Δικαιοσύνη» (Justice Programme) και να διαβουλεύεται με το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο (European Judicial Network) σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις για την περαιτέρω προώθηση της διαμεσολάβησης.

5.5. Η Ομάδα Εργασίας 2016

Λαμβάνοντας υπ' όψιν όλα τα ανωτέρω, στην έκθεσή της η ομάδα εργασίας του 2016⁹¹ συνήγαγε το συμπέρα-

(86) Ibid, σ. 16.

(87) Μελέτη Επανεκκίνησης 2014.

(88) *De Palo G.*, Mediation as Alternative Dispute Resolution (the functioning of Directive 2008/52/EC on certain aspects of mediation in civil and commercial matters), in Directorate General For Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs Legal Affairs, Cross-border activities in the EU Making life easier for citizens, (European Parliament, 2015) <http://www.adrcenterinternational.com/wp-content/uploads/2015/07/IPOL_STU2015510003_EN_short-version.pdf>, σ. 312επ.

(89) Έκθεση της Επιτροπής 2016.

(90) Έκθεση της Επιτροπής 2016, σ. 14.

(91) Directorate General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs, Legal Affairs, The Implementation of the Mediation Directive Workshop 29 November 2016, (European Union, 2016) <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA\(2016\)571395_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/571395/IPOL_IDA(2016)571395_EN.pdf)>.

σμα ότι η οδηγία για τη διαμεσολάβηση έπρεπε να τροποποιηθεί και ως εκ τούτου πρότεινε δύο βασικές επιλογές.

Η πρώτη και αποτελεσματικότερη από αυτές τις επιλογές είναι η ενίσχυση του άρθρου 5 παράγραφος 2 της Οδηγίας, υποχρεώνοντας τα μέρη να προσφύγουν σε μια υποχρεωτική αρχική συνεδρίαση διαμεσολάβησης, πριν προσφύγουν ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων σε όλες τις νέες αστικές και εμπορικές υποθέσεις⁹². Αυτό θα συνέβαλλε καθοριστικά στην επίτευξη μιας εξισορροπημένης σχέσης μεταξύ διαμεσολάβησης και δικαστικών διαδικασιών. Η υπόθεση Alassini, όπως αναλύθηκε παραπάνω, έθεσε τα θεμέλια και καθόρισε σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για τη θέσπιση υποχρεωτικών μηχανισμών εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών.

Ως εναλλακτική λύση, προτάθηκε ότι η ΕΕ πρέπει να πιέσει όλα τα κράτη μέλη να χρησιμοποιήσουν στο μέγιστο βαθμό την ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 5 παράγραφος 2, μετρώντας την ισορροπία της σχέσεως Διαμεσολάβησης/ δικαστικών υποθέσεων με τη χρήση των προταθέντων δεικτών και αναγκάζοντας τα κράτη μέλη να ανταποκριθούν έναντι της Επιτροπής και να επιτύχουν μία ισορροπημένη σχέση, διαφορετικά θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κυρώσεις.

5.6. Η Πρόταση της Επιτροπής Νομικών Θεμάτων 2017

Τέλος, η Επιτροπή Νομικών Θεμάτων συντάχθηκε σε γενικές γραμμές με την Έκθεση της Επιτροπής. Ωστόσο, υποστήριξε ότι χρειάζονται να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για να διασφαλιστεί η επιβολή των συμφωνιών που προκύπτουν από διαμεσολάβηση με ταχύ και οικονομικά προσιτό τρόπο⁹³. Επιπλέον κρίθηκε αναγκαία η θέσπιση ενωσιακών προτύπων ποιότητας για την παροχή υπηρεσιών διαμεσολάβησης, καθώς και εθνικών μητρώων διαδικασιών διαμεσολάβησης⁹⁴. Τέλος, η ΕΝΘ υπογράμμισε ότι θα πρέπει να βρεθούν λύσεις για τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής και σε άλλες αστικές ή διοικητικές υποθέσεις, όπου αυτό είναι δυνατό.

6. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Όπως γίνεται αντιληπτό, τα επίπεδα εναρμόνισης στον Ευρωπαϊκό χώρο με την Οδηγία 2008/52/ΕΚ κρίνονται μη ικανοποιητικά. Παρά το γεγονός ότι ο θεσμός της διαμεσολάβησης προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο από

οικονομική άποψη όσο και από χρονική, η προσφυγή στα δικαστήρια είναι μάλλον ο κανόνας. Η δε διαμεσολάβηση προσφέρει μια ικανοποιητική και ρεαλιστική λύση στο βασικό πρόβλημα της συμφόρησης των δικαστικών υποθέσεων. Κατά τη γνώμη του γράφοντος, οι προτάσεις της ομάδας εργασίας 2016 θα αποτελέσουν τη νέα τάση στη Διαμεσολάβηση για τα επόμενα χρόνια. Ειδικά η πρώτη επιλογή, ήτοι η εισαγωγή ενός υποχρεωτικού θεσμού διαμεσολάβησης, μπορεί να επιτύχει την εναρμόνιση των μηχανισμών διαμεσολάβησης στα κράτη μέλη και, κατά συνέπεια, να μεγιστοποιήσει τον αριθμό των Διαμεσολάβήσεων και ως εκ τούτου την εξισορρόπηση με τις δικαστικές υποθέσεις, που είναι και το πλέον ζητούμενο σύμφωνα με τον στόχο που τάσσει η Οδηγία.

Συγκεκριμένα προτείνεται η υιοθέτηση του Ιταλικού opt-out μοντέλου διαμεσολάβησης σε ορισμένες αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ως βέλτιστη πρακτική⁹⁵. Εναλλακτικά, μία ικανοποιητική λύση είναι η εισαγωγή «πιλοτικών προγραμμάτων υποχρεωτικής διαμεσολάβησης» στα Πρωτοδικεία των Κρατών Μελών, με βάση το Ιταλικό opt-out μοντέλο. Τα Κράτη Μέλη θα καθορίσουν ποιες υποθέσεις θα υπάγονται ή/και θα εξαιρούνται. Αυτό σε συνδυασμό με τις εναλλακτικές εισηγήσεις της Ομάδας Εργασίας του 2016.

Επιπλέον, η εισαγωγή κινήτρων ή/και κυρώσεων, θα μπορούσε να μεγιστοποιήσει τα επίπεδα εναρμόνισης της οδηγίας και ως εκ τούτου την αποτελεσματικότητα του θεσμού. Προτεινόμενα σχετικά μέτρα⁹⁶:

(95) Η Ελλάδα με τον καταργηθέντα νόμο 4512/2018 είχε υιοθετήσει μία υποχρεωτική διαδικασία διαμεσολάβησης ως όρο του παραδεκτού της συζήτησης, πλην με εξαιρετικά προβληματικές ρυθμίσεις, που αποδυνάμωναν αντί να ενισχύουν τον θεσμό (Π. Γιαννόπουλος ό.π.). Ήδη ο νεότευκτος ν. 4640/2019 προβλέπει (άρθρο 6), επίσης επί ποινή απαραδέκτου της συζήτησης της αγωγής, μία υποχρεωτική αρχική συνεδρία διαμεσολάβησης σχεδόν σε όλες τις οικογενειακές αλλά και αστικές και εμπορικές διαφορές που εκδικάζονται κατά την τακτική διαδικασία και υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου, αν η αξία του αντικείμενου της διαφοράς υπερβαίνει το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ και Πολυμελούς Πρωτοδικείου, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, υπερακοντίζοντας με τον τρόπο αυτό ακόμη και τη ρύθμιση του Ιταλικού μοντέλου (8% αστικών και εμπορικών διαφορών). Το αν αυτό συνιστά πλεονέκτημα ή μειονέκτημα της νέας νομοθετικής ρύθμισης μένει να φανεί στο άμεσο μέλλον. (96) Βλ. και προτεινόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις καθώς και προτεινόμενη λήψη μέτρων εις Δ. Θεοχάρη, Ibid σ. 365π και

(92) Ibid, 8.

(93) Έκθεση ΕΝΘ 2017, 10.

(94) Έκθεση ΕΝΘ 2017, 12.

- Θέσπιση νομικού καθήκοντος στους δικηγόρους να ενημερώνουν τους πελάτες τους για τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η διαμεσολάβηση⁹⁷.

- Καθιέρωση υποχρεωτικού μαθήματος στις Νομικές Σχολές.

- Χρηματοδότηση του κράτους σε υποθέσεις που εμπλέκονται άτομα τα οποία δεν διαθέτουν οικονομική δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν τη διαδικασία διαμεσολάβησης (legal aid)⁹⁸.

- Σε κάθε περίπτωση λήψη μέτρων έμμεσου εξαναγκασμού υπαγωγής της διαφοράς σε διαμεσολάβηση, όπως η επιδίκαση της δικαστικής δαπάνης στον διάδικο που την περιφρόνησε ακόμη και αν είναι αυτός ο νικητής διάδικος ή η επιβολή χρηματικής ποινής. Το ίδιο και στην περίπτωση που το δικαστήριο ζητήσει από τα διάδικα μέρη να υπαχθεί η υπόθεση σε διαμεσολάβηση⁹⁹.

375επ. Ακόμη Α. Άνθιμο, Διαμεσολάβηση, Το «άγουρο» μήλο της έριδος, ΕπισκΕΔ 2012, 277, ιδίως 291επ.

(97) Justice Gavin Lightman, Minutes and Conclusions of the International Seminar on Civil and Commercial Mediation in Cross-Border Disputes, σε Αναστασοπούλου Ι. Η Διαμεσολάβηση στις Αστικές και Εμπορικές Διαφορές, σ. 100.

(98) Ibid, σ. 106.

(99) Ibid.

- Η ρήτρα διενέργειας διαμεσολάβησης να είναι νομικά ισχυρή και να αποκλείεται η προσφυγή στο δικαστήριο πριν τη διενέργεια ή την αποτυχία της¹⁰⁰.

- Ενεργοποίηση του ρόλου των δικαστών και δικηγόρων στο να ενθαρρύνουν τα μέρη στην επιλογή της Διαμεσολάβησης.

- Ad hoc Δημιουργία Παρατηρητηρίου για την παρακολούθηση της εξέλιξης του θεσμού σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο και υποβολή προτάσεων βελτίωσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι επιδιώξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν πρέπει να περιορίζονται στην επίτευξη των οικονομικών της στόχων. Πάνω απ' όλα, η ΕΕ πρέπει να επιδιώκει να επιτύχει και να διατηρήσει την κοινωνική ειρήνη σε όλη την Ευρώπη. Όπως και ο Βρετανός Δικαστής Gavin Lightman τόνισε στην εισήγησή του σε διεθνές σεμινάριο που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2007, «Δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη και η διαμεσολάβηση μπορεί να πετύχει την ειρήνη σε συνδυασμό με τη δικαιοσύνη».

(100) Ibid, σ. 103.

